

Keskinäinen Vakuutusyhtiö Tapiola

emoyhtiö ja konserni

Tilinpäätös 2003

TAPIOLA

HALLITUKSEN TOIMINTAKERTOMUS 2003

Keskinäisen Vakuutusyhtiön Tapiolan (Vahinko-Tapiola) konsernin liikevoitto oli 37,6 miljoonaa euroa (8,6 milj. e), mikä oli 5,7 prosenttia (1,5 %) liikevaihdosta. Konsernin liikevaihto nousi 12,3 prosenttia edelliseen vuoteen verrattuna ja oli 665,7 miljoonaa euroa (592,7 milj. e). Konsernin sijoitustuotot nousivat 148,7 miljoonaan euroon (92,4 milj. e). Konsernin vakavaraisuuspääoma oli 985,8 miljoonaa euroa (956,9 milj. e) ja vastuunkantokyky eli vakavaraisuuspääoma suhteessa vakuutusmaksutuottoihin oli 226,0 prosenttia (237,3 %). Vakavaraisuus säilyi edelleen erinomaisella tasolla, mikä antaa yhtiölle erittäin hyvän lähtökohdan toimia kiristävissä kilpailussa. Vahinko-Tapiolan markkinaosuus nousi ennakkotietojen mukaan 1,5 prosenttiyksikköä 16,7 prosenttiin (15,2 %). Yhtiön tulos oli erittäin hyvä huomioiden tulosta rasittavat poikkeukselliset erät

Vahinko-Tapiolan konsernin liikevoittoa heikensi 35,9 miljoonan euron poikkeuksellinen lisäys korvausvastuuseen, jonka voidaan luonnehtia olevan vakuutusyhtiön velkaa korvauksensaajille. Syynä tehtyyn lisäykseen oli Vahinko-Tapiolan päätös parantaa vakuutettujen turvaa alentamalla lakisääteisten vahinkovakuutusten eläkemenojen perustekorkoa puolella prosenttiyksiköllä. Toinen syy lisäykseen oli vakuutusyhtiöiden käyttämän kuolevuusmallin muutos, joka johtuu yleisen eliniän pitenemisestä. Ilman näitä lisävarauksia olisi Vahinko-Tapiolan konsernin liikevoitto ollut 73,6 miljoonaa euroa (8,6 milj. e), joka on 11,1 prosenttia (1,5 %) liikevaihdosta. Vakavaraisuuspääoma olisi tällöin 1 021,7 miljoonaa euroa (956,9 milj. e) ja vastuunkantokyky eli vakavaraisuuspääoma suhteessa vakuutusmaksutuottoihin 234,3 prosenttia (237,3 %).

ASIAKKAAT

Vahinko-Tapiolan päätökset lakisääteisten vakuutusten, liikenne- ja tapaturmavakuutusten eläkemenojen perustekoron alentamisesta ja kuolevuusmallin muutoksesta tähtäävät omistaja-asiakkaiden etujen turvaamiseen pitkällä aikavälillä. Vakuutettujen turvan parantaminen merkitsi sekä vahinkosuhteen että vastuunkantokyvyn heikkenemistä kertaluonteisesti 8,3 prosenttiyksiköllä.

Lakisääteisten vakuutusten, liikenne- ja tapaturmavakuutusten eläkemenojen perustekoron alennus 3,5 prosentista 3,0 merkitsee 20,5 miljoonan euron kertaluonteista siirtoa yhtiön vakavaraisuudesta (tasoitusmäärästä) vastuuvetkään. Perustekoron avulla vakuutusyhtiöt laskevat vastuuvetkän katteena olevien sijoitusten minimituoton, jonka ne olettavat varmuudella saavansa pitkällä aikavälillä. Vahinko-Tapiola halusi lisätä lakisääteisistä vahinkovakuutuksista maksettavien eläkkeiden turvaavuutta ottaen näin huomioon tulevaisuuden sijoitusympäristön mahdollisesti alemman tuottotason. Koronmuutoksen johdosta sekä vahinkosuhteesta että vastuunkantokyky heikkenivät kertaluonteisesti 4,7 prosenttiyksikköä.

Kuolevuusmallin muutoksen johdosta päätettiin korottaa myöhemmin suoritettavaksi tulevien eläkkeiden korvausvastuuta. Tapaturmavakuutuslaitosten Liitto ja Liikennevakuutuskeskus ovat selvittäneet eliniän pitenemisen vuoksi vakuutusyhtiöiden käyttämää niin sanottua kuolevuusmallia. Pidempi elinikä merkitsee varautumista aikaisempaa pidempään eläkkeiden maksuun. Vahinkovakuutusyhtiöt maksavat eläkkeitä sekä työtapaturmaturmista että liikennevahingoista. Muutoksen johdosta Vahinko-Tapiola korotti myöhemmin suoritettavaksi tulevien eläkkeiden korvausvastuuta 15,4 miljoonalla eurolla. Tämä merkitsi sekä vahinkosuhteen että vastuunkantokyvyn heikkenemistä kertaluonteisesti 3,6 prosenttiyksiköllä.

Vahinko-Tapiolassa asiakaspysyvyys on säilynyt hyvällä tasolla. Henkilöasiakkaiden lukumäärä on kasvussa. Vastaavasti myös yritysasiakasmäärä on kasvussa, mitä kuvaa Vahinko-Tapiolan hyvä siirtoliiketulos lakisääteisessä tapaturmavakuutuksessa vuonna 2003.

TOIMINTAYMPÄRISTÖ

Kilpailuympäristön muutoksista mainittakoon kaikkien yhtiöiden pyrkimys vahinkovakuutustoiminnan kannattavuuden parantamiseen. Merkittäviä muutoksia olivat myös liikennevakuutuksen bonusuudistus EU-vaatimusten mukaiseksi sekä siirtyminen nettohinnoitteluun meklareiden hoidossa olevien vakuutusten osalta.

TOIMINNAN KEHITTÄMINEN

Vahinko-Tapiolan merkittävin kehittämishanke sekä kuluneena vuonna että strategiakaudella on korvauspalvelun kehittäminen. Vuoden aikana otettiin käyttöön yritysvakuutuksen korvauspalvelussa uusi vahingon haltuunotto- ja puhelinkorvausmenettely, joka sai asiakkailta myönteisen vastaanoton.

Palvelun parantamiseksi ja toiminnan edelleen kehittämiseksi Vahinko-Tapiolan vakuutus- ja korvausyksiköissä siirryttiin uuteen organisaatiomalliin loppuvuoden 2003 aikana. Vahinko-Tapiolan tytäryhtiö Tapiola Pankki Oy aloitti pankkipalvelut Tapiola-ryhmän henkilöstölle perheineen jo syksyllä 2003. Kahden vuoden tiiviin työskentelyn tuloksena Tapiola Pankki aloitti pankkipalveluiden tarjoamisen asiakaskunnalle helmikuun alussa 2004. Asiakas saa nyt Tapiolasta kokonaispalvelun taloutensa koko turvan hoitamiseen raha-asioineen ja vakuutuksineen.

VAHINKO-TAPIOLA, EMOYHTIÖ – TULOKSEN MUODOSTUMINEN**VAKUUTUSTOIMINTA**

Vahinko-Tapiolan vakuutustekninen kate ennen tasoitusmäärän muutosta oli 103,4 miljoonaa euroa (46,2 milj. e) tappiollinen. Vakuutusmaksutuottoihin suhteutetut korvauskulut eli vahinkosuhte oli 101,5 prosenttia (86,9 %). Liikekulut sisältävä yhdistetty kulusuhde nousi 123,6 prosenttiin (111,3 %). Vahinkosudetta heikentää vakuutuksenottajien turvan parantamiseksi tehdyt edellä mainitut lakisääteisten liikenne- ja tapaturmavakuutusten eläkemenojen perustekoron alentaminen, kuolevuusmallin muutos sekä eri organisaatioyksiköissä suoritettu liikekulujen toimintokohtaisen jaon tarkistus.

Ilman perustekoron puolen prosenttiyksikön alennusta ja kuolevuusmallin muutoksen vaikutusta olisi vahinkosuhte ollut 93,2 prosenttia ja yhdistetty kulusuhde 115,3 prosenttia, kansainvälisen käytännön mukaan laskettu ns. IAS-vahinkosuhte 90,6 prosenttia (84,0 %) ja IAS -yhdistetty kulusuhde 112,7 prosenttia (108,4 %). Osa vahinkosuhteen kasvusta johtuu maksunalennuksina annetuista asiakaseduista yhtiön omistajille, vakuutuksenottajille.

Ensivakuutus

Vahinko-Tapiolan ensivakuutuksen vakuutustekninen kate ennen sijoitustoiminnan nettotuottoja oli 109,3 miljoonaa euroa (44,1 milj. e) tappiollinen. Ensivakuutuksen vahinkosuhte oli 105,2 prosenttia (88,0 %). Ilman eläkemenojen perustekoron alennusta ja kuolevuusmallin muutoksen vaikutusta olisi ensivakuutuksen vahinkosuhte ollut 96,4 prosenttia. Korvaustoiminnan hoitokulut nousivat osittain liikekulujen toimintokohtaisen jaon tarkistuksen seurauksena.

Vahinko-Tapiolan ensivakuutuksen vakuutusmaksutulo kasvoi 12,4 prosenttia 445,2 miljoonaan euroon (396,2 milj. e). Luottotappiot vakuutusmaksusaamisista olivat 3,6 miljoonaa euroa (3,0 milj. e), missä on nousua edelliseen vuoteen verrattuna 18,7 prosenttia. Nousu selittyy liikennevakuutuksen luottotappioiden 0,4 miljoonan euron kasvulla.

Ensivakuutuksen maksetut korvaukset olivat yhteensä 323,9 miljoonaa euroa (307,1 milj. e), mikä on 5,5 prosenttia enemmän kuin edellisenä vuonna. Ensivakuutuksen korvauskulut ennen jälleenvakuuttajien osuutta olivat 431,7 miljoonaa euroa (344,7 milj. e), jossa on nousua edelliseen vuoteen 25,3 prosenttia. Ilman eläkemenojen perustekoron alentamista ja kuolevuusmallin muutoksen vaikutusta olisi nousua edellisestä vuodesta ollut 14,8 prosenttia.

Lakisääteisen tapaturmavakuutuksen vakuutusmaksutulo kasvoi 11,2 prosenttia 78,7 miljoonaan euroon (70,8 milj. e). Eläkemenojen perustekoron alentaminen ja kuolevuusmallin muutos heikensi vakuutuslajin kannattavuutta kertaluontoisesti.

Liikennevakuutuksen vakuutusmaksutulo nousi 13,9 prosenttia 114,2 miljoonaan euroon (100,3 milj. e). Vakuutusmaksutulon kasvua selittää osittain liikennevakuutusmaksujen korotus vuonna

2003, mikä on jouduttu tekemään viime vuosien epäsuotuisan vahinkokehityksen johdosta. Vahinko-Tapiola on säilyttänyt asemansa moottoriajoneuvojen toiseksi suurimpana vakuuttajana vakuutusmaksutulolla mitattuna. Eläkemenojen perustekorona alentaminen ja kuolevuusmallin muutos heikensivät vakuutuslajin kannattavuutta kertaluontoisesti. Autovakuutuksen vakuutusmaksutulo kasvoi 9,4 prosenttia 82,1 miljoonaan euroon (75,1 milj. e).

Palo- ja omaisuusvakuutusten vakuutusmaksutulo oli 103,8 miljoonaa euroa (91,7 milj. e), jossa oli 13,2 prosenttia nousua edelliseen vuoteen verrattuna. Vakuutusluokkaryhmän kannattavuus heikkeni edellisvuodesta. Vastuuvakuutusten ryhmän vakuutusmaksutulo oli 23,4 miljoonaa euroa (20,9 milj. e), mikä on 11,8 prosenttia enemmän kuin edellisenä vuonna. Kannattavuus parani edellisvuodesta, mutta se ei ole edelleenkaan tyydyttävällä tasolla. Keskeisenä haasteena on edelleen yritysvarakuutuksen alhainen maksutaso. Toimenpiteet tilanteen korjaamiseksi aloitettiin tilikauden aikana ja niitä jatketaan usealla eri rintamalla.

Jälleenvakuutus

Vahinko-Tapiolan jälleenvakuutuksen vakuutustekninen kate ennen sijoitustoiminnan nettotuottoa oli 6,5 miljoonaa euroa voitollinen (1,5 milj. e tappiollinen). Tulevan jälleenvakuutuksen vahinkosuhte oli 53,9 prosenttia (70,0 %).

Tulevan jälleenvakuutuksen vakuutusmaksutulo kasvoi 14,6 prosenttia edelliseen vuoteen verrattuna ollen 41,3 miljoonaa euroa (36,1 milj. e).

Jälleenvakuuttajien saama tulos oli 16,9 miljoonaa euroa voitollinen ja edellisenä vuonna 5,9 miljoonaa euroa voitollinen.

Vastuovelka

Vahinko-Tapiolan omalla vastuulla olevan vakuutusteknisen vastuuvelan määrä oli 1 313,2 miljoonaa euroa (1 219,0 milj. e). Omalla vastuulla oleva vakuutusmaksuvastuu kasvoi 17,8 miljoonaa euroa 154,5 miljoonaan euroon (136,7 milj. e) ja korvausvastuu 106,0 miljoonaa euroa 737,0 miljoonaan euroon (631,0 milj. e). Tasoitusmäärä pieneni 30,1 miljoonaa euroa 407,4 miljoonaan euroon (437,5 milj. e). Lakisääteisten vahinkovakuutusten yhteistakuuerä kasvoi 0,5 miljoonaa euroa 14,3 miljoonaan euroon (13,8 milj. e).

SIJOITUSTOIMINTA

Vahinko-Tapiolan tase-erä sijoitukset oli käyvin arvoin laskettuna 1 788,2 miljoonaa euroa (1 614,4 milj. e) ja kirjanpitoarvoin laskettuna 1 536,0 miljoonaa euroa (1 382,3 milj. e). Arvostuserojen määrä oli 252,1 miljoonaa euroa (232,1 milj. e), missä on lisäystä 20,0 miljoonaa euroa.

Alla olevista taulukosta käy ilmi sijoitusten jakauma ja eri omaisuuslajien tuotto prosentit käyvin arvoin laskettuina.

Sijoitusjakauma

(sisältää kertyneet korot)

 Lainasaamiset
 Joukkovelkakirjalainat
 Muut rahoitusmarkkinavälineet ja tallet
 Osakkeet ja osuudet
 Kiinteistösijoitukset
Sijoitukset yhteensä

31.12.2003		31.12.2002	
milj. euroa	%	milj. euroa	%
90,0	5,0	62,4	3,8
575,8	31,9	612,5	37,6
38,5	2,1	13,2	0,8
649,7	36,0	496,3	30,4
449,3	24,9	446,6	27,4
1 803,3	100,0	1 631,0	100,0

Tuotto-% sitoutuneelle pääomalle

 Lainasaamiset
 Joukkovelkakirjalainat
 Muut rahoitusmarkkinavälineet ja tallet
 Osakkeet ja osuudet
 Kiinteistösijoitukset

**Sijoitustoiminnan nettotuotto
käyvin arvo**

2003	2002
%	%
3,9	5,1
5,1	9,9
3,7	3,9
22,1	-9,2
5,0	4,9
10,4	1,7

Osakemarkkinoiden positiivisen kehityksen ansiosta pääosa vuoden 2002 aikana tehdyistä arvonalennuksista on palautunut. Korkotasossa on tapahtunut lyhyellä aikavälillä voimakkaitakin heilahduksia, jotka Vahinko-Tapiola on onnistunut hyvin ennakoimaan.

Suomen osakemarkkinoiden kehitystä kuvaava HEX-portfoliotuottoindeksi nousi 22,7 prosenttia (-13,5 %) ja Euroopan osakemarkkinoiden kehitystä kuvaava Dow Jones Stoxx 600 Return -indeksi nousi 16,8 prosenttia (-31,0 %).

Vahinko-Tapiolan tuloslaskelman sijoitustoiminnan nettotuotot olivat 152,4 miljoonaa euroa (99,1 milj. e), mikä oli 53,7 prosenttia enemmän kuin edellisellä vuonna. Sijoitusten arvonalennusten ja -palautusten nettovaikutus oli 41,4 miljoonaa euroa (-56,5 milj. euroa). Osakemarkkinoilla tapahtuneen positiivisen kurssikehityksen seurauksena kirjattiin osakkeiden arvonalennusten palautuksia 43,5 miljoonaa euroa (-61,3 milj. e).

LIIEKULUT

Vahinko-Tapiolan tuloslaskelman liikekulut alenivat 2,1 prosenttia edellisestä vuodesta ollen 96,4 miljoonaa euroa (98,5 milj. e). Liikekulujen suhde maksutuottoihin eli liikekulusuhde laski 22,1 prosenttiin (24,4 %). Tilikauden aikana tarkistettiin liikekulujen toimintokohtaisia jakosääntöjä.

Vahinko-Tapiolan toimintakulusuhde eli liikekulujen ja korvausten hoitokulujen yhteismäärän suhde vakuutusmaksutuottoihin oli 27,5 prosenttia (29,0 %).

Tilikauden aikana yhtiön henkilöstö hoiti koko Tapiolan yhtiöryhmän tehtäviä. Vahinko-Tapiolan henkilöstö toimitusjohtajaa ja varatoimitusjohtajaa lukuun ottamatta on työsuhteessa paitsi yhtiöön myös Keskinäiseen Henkivakuutusyhtiöön Tapiolaan ja Keskinäiseen Eläkevakuutusyhtiöön Tapiolaan. Liikekulut jaetaan eri kirjanpitovelvollisten kesken menonsiirtona aiheuttamisperiaatteen mukaisesti.

Maksetut palkat ja palkkiot hallintoneuvoston jäsenille, hallituksen jäsenille ja varajäsenille sekä toimitus- ja varatoimitusjohtajille olivat yhteensä 768 064,00 euroa (773 466,00 e). Muut maksetut palkat ja palkkiot olivat 47 717 792,07 euroa (45 000 439,03 e), eli yhteensä 48 485 856,07 euroa (45 773 905,03 e).

VAKUUTUSTOIMINNAN TULOS JA VAKAVARAISSUUS

Vahinko-Tapiolan liikevaihto nousi 12,3 prosenttia 668,0 miljoonaan euroon (595,1 milj. e).

Liikevoitto oli 48,9 miljoonaa euroa (15,1 milj. e), joka on 7,3 prosenttia (2,5 %) liikevaihdosta. Ilman perustekorona puolen prosenttiyksikön alennusta ja kuolevuusmallin muutoksen vaikutusta, olisi liikevoitto ollut 84,8 miljoonaa euroa ja sen osuus liikevaihdosta 12,7 prosenttia.

Käyvin arvoin laskettu toimintapääoma oli vuoden lopussa 551,2 miljoonaa euroa (475,8 milj. e) ja vakavaraisuuspääoma 958,6 miljoonaa euroa (913,3 milj. e). Yhtiön vakavaraisuutta kuvaava vastuunkantokyky oli 219,7 prosenttia (226,5 %).

Käyttörahostosta on tilivuoden aikana lahjoitettu yleishyödyllisiin tarkoituksiin 101 736,00 euroa.

Yhtiön osuus Tapiola-yhtiöiden henkilöstörahostoon h.r. siirrettävästä voittopalkkiosta on 577 000,00 euroa. Se on laskettu ennakkomäärän mukaisena ja sisältyy tuloslaskelmassa muihin kuluihin.

VAHINKO-TAPIOLA, KONSERNI – TULOKSEN MUODOSTUMINEN**KONSERNIRAKENNE**

Keskinäisen Vakuutusyhtiön Tapiolan konserniin kuuluvat emoyhtiön lisäksi tytäryhtiöt Tapiola Pankki Oy (omistusosuus 74,5 prosenttia), Alma Vakuutus Oy (100 %), Tieto-Tapiola Oy (51,1 %), Aura-Karelia Oy (100 %), Tapiola Safety Oy (100 %), Tietotyö Oy (100 %), Palokärki Oy (100 %), Omre Oy (100 %) ja Kestap Ky (100 %) sekä 45(47) asunto- ja kiinteistöyhtiötä.

Tapiola Pankki Oy:n tilinpäätös sisältyy konsernitalinpäätökseen

Osakkuusyhtiöitä ovat Suomen Vahinkotarkastus SVT Oy, Tapiola Omaisuudenhoito Oy, Vakuutusneuvonta Aura Oy, Vakuutusneuvonta Pohja Oy, Kampintori Oy, Kiinteistö Oy Poimari, Vaasan Tekno Park Oy, Glasnost Oy, Pohja-yhtymä Oy, Kiinteistö Oy Ruosilantie 11 ja Oirabi Oy

Konsolidoimattomana osakkuusyhtiönä konsernin ulkopuolella on Keskinäinen Vakuutusyhtiö Turva, jonka takuupääomasta Vahinko-Tapiola omistaa 84,05 prosenttia.

KONSERNITILINPÄÄTÖS**Vakuutustoiminta**

Vahinko-Tapiolan vakuutustekninen kate ennen tasoituspääomän muutosta oli 103,1 miljoonaa euroa (44,7 milj. e) tappiollinen. Konsernin vakuutusmaksutulo kasvoi 12,6 prosenttia 486,5 miljoonaan euroa (432,2 milj. e). Vakuutusmaksutuottoihin suhteutetut korvauskulut eli vahinkosuhte oli 100,7 prosenttia (86,3 %). Liikekulut sisältävä yhdistetty kulusuhde nousi 123,5 prosenttiin (110,9 %).

Ilman perustekorona puolen prosenttiyksikön alennusta ja kuolevuusmallin muutoksen vaikutusta olisi konsernin vahinkosuhte ollut 92,4 prosenttia ja yhdistetty kulusuhde 115,3 prosenttia, kansainvälisen käytännön mukaan laskettu konsernin ns. IAS-vahinkosuhte 89,8 prosenttia (83,4 %) ja IAS-yhdistetty kulusuhde 112,6 prosenttia (108,0 %).

Vahinko-Tapiolan konsernin tuloslaskelman sijoitustoiminnan nettotuotot olivat 148,7 miljoonaa euroa (92,4 milj. e), joka oli 61,0 prosenttia enemmän kuin edellisellä vuonna. Sijoitusten arvonalennusten ja -palautusten nettovaikutus oli 41,6 miljoonaa euroa (-56,5 milj. euroa). Osakemarkkinoilla tapahtunut positiivinen kurssikehitys näkyi aikaisempien vuosien arvonalennusten palautumisena tulokseen.

Vahinko-Tapiolan konsernin tuloslaskelman liikekulut pysyivät edellisvuoden tasolla ja olivat 99,6 miljoonaa euroa (99,2 milj. e). Liikekulujen suhde maksutuottoihin eli liikekulusuhde laski 22,8 prosenttiin (24,6 %). Vahinko-Tapiolan konsernin toimintakulusuhde eli liikekulujen ja korvausten hoitokulujen yhteismäärän suhde vakuutusmaksutuottoihin oli 27,9 prosenttia (29,2 %).

Vahinko-Tapiolan konsernin liikevaihto nousi 12,3 prosenttia 665,7 miljoonaa euroa (592,7 milj. e). Vahinko-Tapiolan konsernin liikevoitto oli 37,6 miljoonaa euroa (8,6 milj. e). Liikevoitto oli 5,7 prosenttia (1,5 %) liikevaihdosta. Ilman perustekorona puolen prosenttiyksikön alennuksen ja kuolevuusmallin muutoksen vaikutusta olisi liikevoitto ollut 73,6 miljoonaa euroa ja sen osuus liikevaihdosta 11,1 prosenttia.

Käyvin arvoin laskettu toimintapääoma oli vuoden lopussa 559,4 miljoonaa euroa (496,0 milj. e) ja vakavaraisuuspääoma 985,8 miljoonaa euroa (956,9 milj. e). Yhtiön vakavaraisuutta kuvaava vastuunkantokyky oli 226,0 prosenttia (237,3 %). Ilman perustekorona puolen prosenttiyksikön alennuksen ja kuolevuusmallin muutoksen vaikutusta olisi vakavaraisuuspääoma ollut 1 021,7 miljoonaa euroa ja vastuunkantokyky 228,0 prosenttia.

Pankkitoiminta

Vahinko-Tapiolan tytäryhtiö Tapiola Pankki Oy käynnisti varsinaisen pankkitoiminnan harjoittamisen syksyllä 2003 tarjoamalla pankkipalveluita Tapiola-ryhmän henkilöstölle perheineen. Tilivuosi 2003 oli Tapiola Pankin ensimmäinen täysi tilikausi. Tilivuonna jatkettiin pankkikapasiteetin rakentamista. Tapiola Pankin tulos oli 9,4 miljoonaa euroa (0,6 milj. e) tappiollinen. Tulosta rasitti päätös kirjata kertakuluksi Suomen Pankkiyhdistyksen liittymismaksu. Tapiola Pankin rahoituskate oli 0,5 miljoonaa euroa (0,3 milj. e). Rahoituskatteeseen vaikutti alhainen korkotaso sekä se, että pankkitoiminta käynnistyi syksyllä 2003.

RISKIENHALLINTA

Vahinko-Tapiolan hallituksella on kokonaisvastuu riskienhallinnasta. Hallitus määrittää eri toimintojen riskienhallinnan tavoitteet, riskinoton rajat, vastuut, mittarit ja valvontaperiaatteet. Hallitus seuraa säännöllisesti riskienhallinnan tilaa ja keskeisimpien riskien kehitystä. Riskienhallintasuunnitelmat käsitellään ja hyväksytään määräajoin yhtiöiden hallituksissa ja johtoryhmissä. Sisäiseen valvontaan ja riskienhallintaan liittyvät eri tahojen vastuut ja velvollisuudet on dokumentoitu hallituksen hyväksymiin sisäisen valvonnan toimintaperiaatteisiin.

Liiketoimintayksiköt tunnistavat ja analysoivat toimintaa tai tavoitteita uhkaavat riskit sekä strategia- ja vuosisuunnittelun yhteydessä että päivittäisessä operatiivisessa toiminnassa. Riskeihin varautumisen tärkeys arvioidaan analysoimalla niiden toteutumisen todennäköisyyden lisäksi mahdollisesta realisoitumisesta aiheutuvia vaikutuksia. Liiketoimintayksiköt vastaavat omaan toimintaansa liittyvien riskienhallintatoimenpiteiden toteuttamisesta. Tunnistetut riskit dokumentoidaan riskienhallintasuunnitelmiin, jotka laaditaan erikseen yhtiölle sekä yhtiöryhmätöiminnälle. Riskienhallintasuunnitelmissa kuvataan liiketoiminnan riskit, riskeihin liittyvät varautumissuunnitelmat sekä valvontavastuut.

Riskienhallinnan valvonta on vastuutettu aina muulle kuin operatiivisesta toiminnasta vastaavalle taholle. Sisäinen tarkastus tukee johtoa ja hallitusta valvonnan ja riskienhallinnan toteuttamisessa ja kehittämisesä. Lisäksi tilintarkastus valvoo riskienhallinnan toteuttamista.

Vakuutusliikkeen riskien hallinta

Vahinko-Tapiolan vastuulle tulevia riskejä valittaessa noudatetaan yhtiölle vahvistettua merkintäpolitiikkaa. Muun muassa suhdannevaihtelusta ja erilaisista satunnaisista tekijöistä johtuvaa korvauskulujen heilahtelua hallitaan vuosittain vahvistettavan jälleenvakuutusohjelman ja jälleenvakuutus-suojien hankintaohjeen avulla. Näissä otetaan huomioon vakuutuskannan rakenne, omavastuut sekä riskien mahdollinen kumulaatio. Vakuutusteknisiä riskejä hallitaan lisäksi huolehtimalla vakuutusten hinnoittelun ja vakuutusteknisen vastuuvelan arviointiin liittyvien menetelmien asianmukaisuudesta.

Sijoitusriskien hallinta

Vahinko-Tapiolan sijoitustoiminnan tavoitteena on tuoton maksimointi valitulla riskitasolla. Tämä johtaa sijoituskohteiden todellisen arvonmäärityksen analysointiin vastakohtana indeksisijoittamiselle. Pääoma-arvot pyritään turvaamaan pitkäjänteisellä sijoituspolitiikalla. Tähän liittyy oleellisesti riittävästä vakavaraisuudesta huolehtiminen. Sijoitusriskit voivat toteutua alhaisina tuottoina verrattuna vastuuvelan asettamaan tuottovaatimukseen, arvonalennuksina tai pääomatappiona. Oman haasteensa sijoitustoiminnalle antaa sijoitussalkun kansainvälistyminen.

Vahinko-Tapiolan sijoitusriskien hallinnan perusta muodostuu useasta eri tekijästä. Sijoitustoiminnan itsenäisyys korostuu omassa riippumattomassa sijoitusanalyysissa. Hajautusperiaatteilla pyritään turvaamaan riittävä tuottotaso kaikissa markkinaolosuhteissa sekä instrumenttiluokkien sisällä että niiden välillä. Hajautusperiaatteet koskevat niin eri toimialoja kuin maitakin. Sijoitustoimintaa ohjataan eri instrumenttiluokissa limiitein ja sijoituskriteerein. Vastapuoliriskille on asetettu omat limiitit. Muun muassa näillä tekijöillä pyritään turvaamaan kaikissa markkinaolosuhteissa riittävä likviditeetti ja toimintavapaus.

Sijoitustoimintaa ohjataan yhtiön hallituksen vuosittain vahvistaman sijoitussuunnitelman puitteissa. Sijoitussuunnitelmassa on määritelty tuottotavoitteet, sijoitusjakauma- sekä allokaatiotavoitteet, sijoitusprosessit ja -periaatteet sekä riskianalyysit. Olennaisena osana siihen sisältyvät sijoitustoiminnan päätös- ja toimintavaltuudet sekä sijoitusorganisaation rakenne. Johdannaisten käyttöön liittyvät periaatteet ovat myös osa sijoitussuunnitelmaa.

Operatiivisten riskien hallinta

Liiketoimintaprosesseihin liittyy erilaisia operatiivisia riskejä. Vastuu näiden riskien hallinnasta ja säännöllisestä arvioinnista on hajautettu liiketoimintayksiköihin. Keskeisiä keinoja hallita operatiivisia riskejä ovat ydinprosessien laadun jatkuva kehittäminen ja toiminnan säännöllinen itsearviointi. Osana itsearviointia tunnistetaan myös riskienhallinnan kannalta tärkeitä kehittämiskohteita. Koska operatiivinen toiminta perustuu hyvin vahvasti tietojärjestelmiin, kiinnitetään erityistä huomiota järjestelmä- ja tietoturvariskien hallintaan.

Muita operatiivisten riskien hallintatoimenpiteitä ovat mm. vastuualuekohtainen tavoiteasetanta ja tavoitteiden toteutumista mittaavan riippumattoman raportoinnin järjestäminen, työjärjestyksien ja toimenkuvien määrittely, tehtävien, päätösvallan ja vastuun jakaminen sekä tehtäväkokonaisuuksien eriyttäminen. Yllättäviin ulkoisiin tapahtumiin varaudutaan liiketoiminnan jatkuvuussuunnitelmilla ja vakuutuksilla. Henkilöstön osaamisen kehittymistä sekä työskentelyilmapiirin tasoa mitataan säännöllisillä tutkimuksilla.

YHTIÖN HALLINTO

Keskinäisen yhtiön korkein päättävä elin on yhtiökokous. Vakuutuksenottajien äänioikeus yhtiökokouksissa perustuu maksettuihin vakuutusmaksuihin. Yhtiökokouksessa valitaan hallintoneuvoston jäsenet, jotka ovat asiakkaiden edustajia. Hallintoneuvoston tehtävänä on valvoa yhtiön toimintaa ja valita ja erottaa hallituksen jäsenet. Hallintoneuvoston tehtävänä on myös päättää asioista, jotka koskevat toiminnan huomattavaa supistamista tai laajentamista taikka yhtiön organisaation olennaista muuttamista. Hallintoneuvosto voi lisäksi antaa hallitukselle ohjeita, jotka ovat laajakantoisia tai periaatteellisesti tärkeitä.

Hallintoneuvosten puheenjohtajat ja varapuheenjohtajat muodostavat yhteistyövaliokunnan, josta on määräys kunkin yhtiön yhtiöjärjestyksessä. Yhteistyövaliokunta valmistelee asioita hallintoneuvoston käsiteltäväksi ja tekee päätösehdotuksia hallintoneuvostolle. Yhteistyövaliokunta valvoo koko Tapiola-ryhmän toimintaa.

Vahinko-Tapiolan varsinaisessa yhtiökokouksessa 16.4.2003 valittiin hallintoneuvoston jäsenet erovuoroisten tilalle. Hallintoneuvoston puheenjohtajana toimii toimitusjohtaja, silmälääkäri Pentti Sihvola. Vahinko-Tapiolan hallintoneuvosto valitsi 20.11.2003 yhtiön hallituksen. Hallituksen kokoonpano pysyi entisellään. Hallituksen puheenjohtajana toimii pääjohtaja Asmo Kalpala.

Vahinko-Tapiolan hallitus nimitti 1.11.2003 alkaen Tapiola-ryhmän suurasiakkaista, ulkomaantoiminnoista ja meklaripalveluista vastaavan johtajan, VTM Antti Caloniuksen Vahinko-Tapiolan varatoimitusjohtajaksi ja toimitusjohtaja Juha Seppäsen varamieheksi varatoimitusjohtaja Linda Unholan erottua yhtiön palveluksesta.

TULEVAISUUDEN NÄKYMÄT

Korvauspalvelun kehittämiseksi otetaan käyttöön vuonna 2004 uusi korvausten hoitomalli, jossa korvausten hoidolla puhelimitse ja internetin välityksellä on keskeinen rooli. Tämä toimintamalli vastaa myös asiakaskäyttäytymisen muutokseen korvausasioiden hoidossa. Tavoitteenamme on korvauspalvelun parantamisen ohella myös tuottotehokkuuden lisääminen korvauskäsittelyssä.

Sähköisiä palveluita kehitetään ottamalla käyttöön mm. moottoriajoneuvovakuutuksissa ekstranet - palvelut vakuutushakemusten toimittamiseksi sähköisesti autoliikkeistä Tapiolaan sekä autokorjaamoiden sähköinen laskutus.

Sijoitustoiminta on myönteisistä kasvuodotuksista huolimatta edelleenkin hyvin haasteellista. Kokonaisuutena lyhyen ja keskipitkän aikavälin näkymät sijoitusmarkkinoilla ovat tällä hetkellä kohtuulliset elvyttävän talouspolitiikan ansiosta, mutta pidemmän aikavälin näkymät ovat jonkin verran heikentyneet.

HALLITUKSEN VOITONJAKOEHDOTUS

Hallitus ehdottaa, että tilikauden voitto 55 537 633,55 euroa käytetään siten, että varmuusrahastoon siirretään 55 400 000,00 euroa ja käyttörahastoon 137 633,55 euroa.

Taseen loppusumma on 1 715 285 817,50 euroa (1 552 953 933,22 euroa).

Yleiset taloudellista kehitystä kuvaavat tunnusluvut

	2003	2002	2001	2000	1999
Liikevaihto	668,0	595,1	581,4	550,6	470,7
sekä sen muutosprosentti edelliseen vuoteen	12,3	2,3	5,6	17,0	7,6
Liikevoitto tai -tappio	48,9	15,1	107,7	131,9	54,5
sekä sen osuus prosentteina liikevaihdosta	7,3	2,5	18,5	24,0	11,6
Voitto tai tappio ennen satunnaisia eriä	79,0	20,8	104,0	99,0	52,5
sekä sen osuus prosentteina liikevaihdosta	11,8	3,5	17,9	18,0	11,2
Oman pääoman tuotto prosentteina*	14,7	-12,2	13,3	-0,2	47,3
Omavaraisuusaste prosentteina*	28,8	27,4	31,2	32,5	34,0

Vahinkovakuutuksen taloudellista kehitystä kuvaavat tunnusluvut

	2003	2002	2001	2000	1999
Vakuutusmaksutulo	486,5	432,3	403,3	366,5	338,6
sekä sen muutosprosentti edelliseen vuoteen	12,6	7,2	10,1	8,2	9,0
Vahinkosuhte prosentteina	101,5	86,9	84,7	78,8	90,2
Liikekulusuhde prosentteina	22,1	24,4	24,3	22,0	22,2
Yhdistetty kulusuhde prosentteina	123,6	111,3	109,0	100,7	112,4
Vahinkosuhte IAS prosentteina	98,8	84,0	.	.	.
Liikekulusuhde prosentteina	22,1	24,4	.	.	.
Yhdistetty kulusuhde IAS prosentteina	120,9	108,4	.	.	.
Kuolevuusperusteen ja perustekorona vaikutus eliminoituna:					
Vahinkosuhte	93,2
Liikekulusuhde	22,1
Yhdistetty kulusuhde	115,3
Vahinkosuhte IAS	90,6
Liikekulusuhde	22,1
Yhdistetty kulusuhde IAS	112,7
Toimintapääoma*	551,2	475,8	542,1	552,3	548,7
Tasointumäärä	407,4	437,5	405,3	401,6	368,7
Vakavaraisuuspääoma*	958,6	913,3	947,4	953,8	917,4
Vakavaraisuuspääoma prosentteina vastuuvälästä*	105,8	116,9	127,8	139,5	144,0
Vastuunkantokyky prosentteina*	219,7	226,5	253,1	272,4	291,4
Kuolevuusperusteen ja perustekorona vaikutus eliminoituna:					
Vastuunkantokyky prosentteina*	228,0

*Arvostuseroista on vähennetty tilikauden lopun lähitulevaisuudessa (=> 3 vuotta) todennäköisesti toteutuva laskennallinen verovelka

KESKINÄINEN VAKUUTUSYHTIÖ TAPIOLA

Epäsuora rahoituslaskelma	2003	2002
Liiketoiminnan rahavirta		
Voitto (tappio) varsinaisesta toiminnasta/ voitto (tappio) ennen satunnaisia eriä	56 020 183,13	14 395 989,08
Oikaisut		
Vakuutusteknisen vastuuvelan muutos	94 188 201,00	72 541 069,90
Sijoitusten arvonalentumiset ja arvonorotukset	-41 376 038,77	18 539 129,68
Realisoitumattomat kurssivoitot/-tappiot		
Pakollisen vastuuvajauksen muutos		
Suunnitelman mukaiset poistot	7 246 148,82	6 474 674,07
Muut tuotot ja kulut, joihin ei liity maksua		
Muut oikaisut	1 828 737,34	-33 906 175,91
<i>Rahavirta ennen käyttö pääoman muutosta</i>	<u>117 907 231,52</u>	<u>78 044 686,82</u>
Käyttö pääoman muutos:		
Lyhytaikaisten korottomien liikesaamisten lisäys (-)/vähennys (+)	-8 012 068,50	-6 222 173,85
Lyhytaikaisten korottomien velkojen lisäys (+)/vähennys (-)	12 225 236,15	-2 735 523,91
<i>Liiketoiminnan rahavirta ennen rahoituseriä ja veroja</i>	<u>122 120 399,17</u>	<u>69 086 989,06</u>
Maksetut korot ja maksut muista liiketoiminnan rahoituskuluista		
Maksetut välittömät verot	-23 011 815,28	-6 390 129,01
<i>Rahavirta ennen satunnaisia eriä</i>	<u>99 108 583,89</u>	<u>62 696 860,05</u>
Liiketoiminnan satunnaisista eristä johtuva rahavirta (netto)		
Liiketoiminnan rahavirta	99 108 583,89	62 696 860,05
Investointien rahavirta		
Investoinnit sijoituksiin (pl. rahavarat)	-113 509 010,88	-94 525 179,45
Luovutustulot sijoituksista (pl. rahavarat)	21 183 077,94	40 296 304,92
Aineettomien ja aineellisten hyödykkeiden sekä muun omaisuuden investoinnit ja luovutustulot (netto)	-7 464 064,31	-10 097 069,07
Investointien rahavirta	-99 789 997,25	-64 325 943,60
Rahoituksen rahavirta		
Maksullinen osakeanti		
Omien osakkeiden hankkiminen		
Omien osakkeiden myynti		
Lainojen nostot		
Lainojen takaisinmaksut		
Maksetut osingot/takuu pääoman korot ja muu voitonjako	-101 736,00	-76 036,94
Rahoituksen rahavirta	-101 736,00	-76 036,94
Rahavarojen muutos	-783 149,36	-1 705 120,49
Rahavarat tilikauden alussa	4 315 686,71	6 020 807,20
Rahavarat tilikauden lopussa	3 532 537,35	4 315 686,71

KESKINÄINEN VAKUUTUSYHTIÖ TAPIOLA

TULOSLASKELMA

VAKUUTUSTEKNINEN LASKELMA - VAHINKOVAKUUTUS

1.1.2003 - 31.12.2003

1.1.2002 - 31.12.2002

Vakuutusmaksutuotot							
Vakuutusmaksutulo	1	486 532 577,62			432 277 230,69		
Jälleenvakuuttajien osuus		-32 470 181,66	454 062 395,96		-26 099 264,01	406 177 966,68	
Vakuutusmaksuvastuun muutos		-17 753 326,00			-3 306 978,92		
Jälleenvakuuttajien osuus		-76 768,00	-17 830 094,00	436 232 301,96	372 509,90	-2 934 469,02	403 243 497,66
Korvauskulut							
Maksetut korvaukset		-347 307 552,23			-327 744 278,30		
Jälleenvakuuttajien osuus		10 617 227,75	-336 690 324,48		14 163 167,85	-313 581 110,45	
Korvausvastuun muutos		-105 504 407,00			-37 510 801,60		
Jälleenvakuuttajien osuus		-449 416,00	-105 953 823,00	-442 644 147,48	674 121,25	-36 836 680,35	-350 417 790,80
Yhteistakuuerän muutos				-551 284,00			-530 081,41
Liikekulut	3			-96 416 880,18			-98 458 775,63
Vakuustekninen kate ennen tasoitusmäärän muutosta				-103 380 009,70			-46 163 150,18
Tasoitusmäärän muutos				30 147 000,00			-32 239 839,12
Vakuustekninen kate	2			-73 233 009,70			-78 402 989,30

MUU KUIN VAKUUTUSTEKNINEN LASKELMA

Vahinkovakuutuksen tekninen kate				-73 233 009,70			-78 402 989,30
Sijoitustoiminnan tuotot	4		198 090 628,42			165 414 456,30	
Sijoitusten arvonkorotus	4		0,00			38 400 000,00	
Sijoitustoiminnan kulut	4		-45 709 666,51			-104 222 343,86	
Sijoitusten arvonkorotuksen oikaisu	4		0,00	152 380 961,91		-460 000,00	99 132 112,44
Muut tuotot							
Muut			1 179 024,17	1 179 024,17		686 948,15	686 948,15
Muut kulut							
Muut			-1 294 977,97	-1 294 977,97		-629 953,20	-629 953,20
Tuloverot varsinaisesta toiminnasta							
Tilikauden vero			-22 990 117,66			-6 330 385,67	
Aikaisempien tilikausien verot			-135 260,97			-59 743,34	
Laskennallisen verovelan muutos			0,00	-23 125 378,63		0,00	-6 390 129,01
Voitto varsinaisesta toiminnasta				55 906 619,78			14 395 989,08
Voitto satunnaisten erien jälkeen				55 906 619,78			14 395 989,08
Tilinpäätössiirrot							
Poistoeron muutos			-12 878,09			-9 186,51	
Vapaaehtoisten varausten muutos			-356 108,14	-368 986,23		-254 571,68	-263 758,19
Tilikauden voitto				55 537 633,55			14 132 230,89

KESKINÄINEN VAKUUTUSYHTIÖ TAPIOLA

T A S E

V a s t a a v a a

31.12.2003

31.12.2002

Aineettomat hyödykkeet

Muut pitkävaikutteiset menot	9	17 549 145,41		15 409 722,96	
Ennakkomaksut		<u>0,00</u>	17 549 145,41	<u>0,00</u>	15 409 722,96

Sijoitukset

Kiinteistösijoitukset	5 6				
Kiinteistöt ja kiinteistöosakkeet		212 948 143,78		212 931 413,96	
Lainasaamiset saman konsernin yrityksiltä		80 346 866,08		79 652 039,75	
Lainasaamiset omistusyhteyksyrityksiltä		<u>1 878 475,11</u>	295 173 484,97	<u>2 023 968,08</u>	294 607 421,79
Sijoitukset saman konsernin yrityksissä ja omistusyhteyksyrityksissä	7				
Osakkeet ja osuudet saman konsernin yrityksissä		25 377 182,28		25 377 182,28	
Rahoitusmarkkinavälineet ja lainasaamiset saman konsernin yrityksiltä		15 375 000,00		7 500 000,00	
Osakkeet ja osuudet omistusyhteyksyrityksissä		7 153 342,57		7 166 137,87	
Rahoitusmarkkinavälineet ja lainasaamiset omistusyhteyksyrityksiltä		<u>0,00</u>	47 905 524,85	<u>0,00</u>	40 043 320,15
Muut sijoitukset					
Osakkeet ja osuudet		468 494 884,45		352 473 203,35	
Rahoitusmarkkinavälineet		556 598 235,57		568 662 725,32	
Kiinnelainasaamiset		62 419 369,81		55 079 602,59	
Muut lainasaamiset	8	76 571 603,64		57 974 525,69	
Talletukset		28 509 281,11		13 150 138,52	
Muut sijoitukset		<u>0,00</u>	1 192 593 374,58	<u>0,00</u>	1 047 340 195,47
Jälleenvakuutustalletesaamiset		<u>371 750,12</u>	1 536 044 134,52	<u>285 179,56</u>	1 382 276 116,97

Saamiset

Ensivakuutustoiminnasta	15				
Vakuutuksenottajilta		82 161 295,00		77 689 781,00	
Vakuutusedustajilta		<u>0,00</u>	82 161 295,00	<u>0,00</u>	77 689 781,00
Jälleenvakuutustoiminnasta		18 844 814,31		17 335 322,32	
Muut saamiset		<u>26 500 315,84</u>	127 506 425,15	<u>26 300 992,88</u>	121 326 096,20

Muu omaisuus

Aineelliset hyödykkeet					
Koneet ja kalusto	9	6 456 980,10		7 291 768,26	
Ennakkomaksut		<u>0,00</u>	6 456 980,10	<u>0,00</u>	7 291 768,26
Rahat ja pankkisaamiset		3 532 537,35		4 315 686,71	
Muu omaisuus		<u>833 179,85</u>	10 822 697,30	<u>802 866,55</u>	12 410 321,52

Siirtosaamiset

Korot ja vuokrat		17 114 856,84		18 640 705,61	
Muut siirtosaamiset		<u>6 248 558,28</u>	23 363 415,12	<u>2 890 969,96</u>	21 531 675,57

1 715 285 817,50

1 552 953 933,22

KESKINÄINEN VAKUUTUSYHTIÖ TAPIOLA

T A S E

V a s t a t t a v a a

		31.12.2003		31.12.2002	
Oma pääoma	10				
Pohjarahasto		6 875 407,12		6 875 407,12	
Takuupääoma		1 765 973,23		1 765 973,23	
Arvonkorotusrahasto		539 477,76		539 477,76	
Muut rahastot		266 354 937,59		252 324 442,70	
Tilikauden voitto		<u>55 537 633,55</u>	331 073 429,25	<u>14 132 230,89</u>	275 637 531,70
Tilinpäätössiirtojen kertymä	11				
Poistoero		4 126 011,32		4 113 133,23	
Vapaaehtoiset varaukset		<u>2 230 834,12</u>	6 356 845,44	<u>1 874 725,98</u>	5 987 859,21
Vakuutustekninen vastuuvélka					
Vakuutusmaksuvastuu		155 196 709,00		137 443 383,00	
Jälleenvakuuttajien osuus		<u>-714 493,00</u>	154 482 216,00	<u>-791 261,00</u>	136 652 122,00
Korvausvastuu	12	<u>751 392 052,00</u>		<u>645 887 645,00</u>	
Jälleenvakuuttajien osuus		<u>-14 402 140,00</u>	736 989 912,00	<u>-14 851 556,00</u>	631 036 089,00
Tasoisuusmäärä		407 399 000,00		437 546 000,00	
Yhteistakuuerä		<u>14 333 393,00</u>	1 313 204 521,00	<u>13 782 109,00</u>	1 219 016 320,00
Jälleenvakuutuslallevelat			0,00		0,00
Velat	13/15				
Ensivakuutus toiminnasta		915 125,96		800 577,83	
Jälleenvakuutus toiminnasta		3 790 990,84		4 484 961,53	
Muut velat		<u>37 600 592,39</u>	42 306 709,19	<u>30 352 131,09</u>	35 637 670,45
Siirtovelat			<u>22 344 312,62</u>		<u>16 674 551,86</u>
			<u>1 715 285 817,50</u>		<u>1 552 953 933,22</u>

KESKINÄINEN VAKUUTUSYHTIÖ TAPIOLA**TULOSLASKELMAN LIITTEET****2003****2002****1. Vakuutusmaksutulo**

Ensivakuutus				
Kotimaasta	445 203 898,21		396 215 832,19	
ETA valtioista	0,00		0,00	
Muista valtioista	0,00	445 203 898,21	0,00	396 215 832,19
Jälleenvakuutus		41 328 679,41		36 061 398,50
Vakuutusmaksutulo ennen jälleenvakuuttajien osuutta		486 532 577,62		432 277 230,69

1.1. Vakuutusmaksutulosta vähennetyt erät

Luottotappiot vakuutusmaksusaamisista	3 558 830,68	2 998 828,17
Vakuutusmaksuvero	71 331 947,98	64 371 893,92
Palosuojelumaksu	1 286 578,00	1 159 100,00
Liikenneturvallisuusmaksu	1 235 921,00	1 166 532,00
Työturvallisuusmaksu	1 338 403,00	1 205 309,00
Valtiolle perittävä sairaanhoitomaksu	8 381 185,00	7 711 375,90
Muut julkiset maksut	0,00	0,00
Yhteensä	87 132 865,66	78 613 038,99

KESKINÄINEN VAKUUTUSYHTIÖ TAPIOLA

TULOSLASKELMAN LIITTEET

2. Vakuutusluokkaryhmittäinen tulos

		Vakuutus- maksutulo ennen jälleen- vakuuttajien osuutta	Vakuutus- maksutuotot ennen jälleen- vakuuttajien osuutta	Korvauskulut ennen jälleen- vakuuttajien osuutta	Liikekulut ennen jälleen- vakuuttajien palkkioita ja voitto- osuuksia	Jälleen- vakuuttajien osuus	Vakuutus- tekninen kate ennen sijoitus- toiminnan nettotuottoa
Lakisääteinen tapaturma	2003	78 698 392,90	78 651 108,90	-112 558 325,32	-7 689 560,80	-85 899,00	-41 682 676,22
	2002	70 753 178,40	70 776 977,31	-71 736 461,23	-7 524 776,42	-43 464,00	-8 527 724,34
	2001	66 277 754,90	66 427 616,74	-70 728 264,58	-6 970 059,47	-22 076,68	-11 292 783,99
Muu tapaturma ja sairaus	2003	25 339 676,77	23 587 571,77	-20 589 137,14	-8 545 012,99	-181 714,10	-5 728 292,46
	2002	21 534 723,26	20 878 056,86	-17 022 186,00	-8 997 325,72	-61 214,27	-5 202 669,13
	2001	19 074 902,64	16 039 526,50	-12 819 018,90	-7 667 111,42	-44 030,47	-4 490 634,29
Moottorijoneuvon vastuu	2003	114 179 202,55	107 267 794,55	-117 834 413,40	-23 567 318,45	-377 644,33	-34 511 581,63
	2002	100 255 841,46	101 670 240,79	-88 015 891,05	-23 138 679,90	-283 477,34	-9 767 807,50
	2001	100 923 906,83	94 909 170,38	-86 338 286,58	-23 221 205,30	-227 722,42	-14 878 043,92
Maa-ajoneuvot	2003	82 106 301,76	78 393 644,76	-60 064 227,40	-17 438 842,92	-211 687,15	678 887,29
	2002	75 076 280,02	74 460 082,45	-61 955 039,49	-17 624 197,86	-181 237,32	-5 300 392,22
	2001	70 868 769,78	68 616 243,51	-50 105 880,10	-16 516 592,01	-116 054,37	1 877 717,03
Alukset, ilma-alukset, raiteilla liikk. kalusto ja kuljetus	2003	5 834 856,54	5 793 598,54	-2 893 920,41	-1 109 193,75	-301 995,63	1 488 488,75
	2002	5 745 500,03	5 484 429,99	-3 095 392,23	-1 222 376,20	-193 384,75	973 276,81
	2001	5 260 358,83	5 095 514,48	-3 074 605,66	-1 199 027,32	-181 863,45	640 018,05
Palo- ja muu omaisuusvahinko	2003	103 786 458,31	97 787 152,31	-93 742 233,32	-25 654 085,51	-3 776 704,69	-25 385 871,21
	2002	91 676 818,42	91 877 618,15	-74 927 599,87	-26 816 081,07	-55 223,26	-9 921 286,05
	2001	87 389 443,36	84 274 573,36	-61 314 222,66	-24 226 481,11	-2 429 783,26	-3 695 913,67
Vastuu	2003	23 419 641,32	22 675 895,32	-13 728 480,79	-5 866 998,90	-5 711 828,20	-2 631 412,57
	2002	20 939 413,87	20 679 249,35	-19 105 901,13	-5 773 344,31	-849 107,04	-5 049 103,13
	2001	17 165 001,63	16 717 389,31	-12 972 892,91	-4 506 992,83	-534 282,67	-1 296 779,10
Luotto ja takaus	2003	219 214,92	226 436,92	272 519,90	-18 898,02	-831,00	479 227,80
	2002	241 698,08	213 867,56	310 170,97	-24 501,60	-12 109,41	487 427,52
	2001	162 098,65	173 002,78	6 948,16	-13 827,18	18 644,28	184 768,04
Oikeusturva	2003	5 928 686,21	5 692 132,21	-6 617 154,52	-1 455 023,72	0,00	-2 380 046,03
	2002	5 251 401,44	5 231 417,70	-4 580 213,17	-1 483 774,53	0,00	-832 570,00
	2001	4 995 459,92	4 716 666,73	-4 224 835,80	-1 372 894,77	0,00	-881 063,84
Muut	2003	5 691 466,93	5 465 495,93	-3 969 196,20	-1 070 404,29	-77 693,73	348 201,71
	2002	4 740 977,21	4 629 804,39	-4 543 433,01	-986 582,12	-81 617,88	-981 828,62
	2001	3 279 533,17	3 121 119,49	-2 610 665,31	-658 178,59	21 391,95	-126 332,46
Ensivakuutus yhteensä	2003	445 203 898,21	425 540 831,21	-431 724 568,60	-92 415 339,35	-10 725 997,83	-109 325 074,57
	2002	396 215 832,19	395 901 744,55	-344 671 946,21	-93 591 639,73	-1 760 835,27	-44 122 676,66
	2001	375 397 229,71	360 090 823,28	-304 181 724,34	-86 352 370,00	-3 515 777,09	-33 959 048,15
Jälleenvakuutus	2003	41 328 679,41	43 238 420,41	-21 087 390,63	-9 441 785,91	-6 212 895,00	6 496 348,87
	2002	36 061 398,50	33 068 507,22	-20 583 133,69	-9 869 370,63	-4 126 395,01	-1 510 392,11
	2001	27 937 005,41	27 440 970,61	-29 848 831,15	-7 751 712,03	10 450 774,29	291 201,72
Yhteensä	2003	486 532 577,62	468 779 251,62	-452 811 959,23	-101 857 125,26	-16 938 892,83	-102 828 725,70
	2002	432 277 230,69	428 970 251,77	-365 255 079,90	-103 461 010,36	-5 887 230,28	-45 633 068,77
	2001	403 334 235,12	387 531 793,89	-334 030 555,49	-94 104 082,03	6 934 997,20	-33 667 846,43
Yhteistakuuerän muutos	2003						-551 284,00
	2002						-530 081,41
	2001						-509 693,34
Tasotusmäärän muutos	2003						30 147 000,00
	2002						-32 239 839,12
	2001						-3 741 340,42
Vakuutus- tekninen kate	2003						-73 233 009,70
	2002						-78 402 989,30
	2001						-37 918 880,19

KESKINÄINEN VAKUUTUSYHTIÖ TAPIOLA

TULOSLASKELMAN LIITTEET

3. Liikekulut sekä henkilöstöä ja toimielinten jäseniä koskevat liitetiedot

	2003	2002
3.1. Kokonaisliikekulut toiminnoittain		
Maksetut korvaukset	23 859 793,29	18 318 491,25
Liikekulut	96 416 880,18	98 458 775,63
Sijoitustoiminnan hoitokulut	3 071 051,49	4 072 595,39
Muut kulut	1 294 977,97	629 953,20
<i>Yhteensä</i>	<u>124 642 702,93</u>	<u>121 479 815,47</u>

3.2. Tuloslaskelman erä liikekulut

Vakuutusten hankintamenot		
Ensivakuutuksen palkkiot	12 003 404,77	11 261 952,95
Tulevan jälleenvakuutuksen palkkiot ja voitto-osuudet	8 854 429,25	7 807 844,89
Muut vakuutusten hankintamenot	<u>32 476 635,03</u>	<u>33 211 785,31</u>
	53 334 469,05	52 281 583,15
Vakuutusten hoitokulut	30 373 624,30	31 930 200,02
Hallintokulut	18 149 031,91	19 249 227,19
Menevän jälleenvakuutuksen palkkiot ja voitto-osuudet	<u>-5 440 245,08</u>	<u>-5 002 234,73</u>
<i>Yhteensä</i>	<u>96 416 880,18</u>	<u>98 458 775,63</u>

3.3. Henkilöstöä ja toimielinten jäseniä koskevat liitetiedot

3.3.1. Henkilöstökulut

Palkat ja palkkiot	41 718 813,14	39 518 564,75
Eläkekulut	6 918 338,10	7 464 687,04
Muut henkilösivukulut	<u>2 639 746,12</u>	<u>2 525 027,09</u>
<i>Yhteensä</i>	<u>51 276 897,36</u>	<u>49 508 278,88</u>

3.3.2. Johdon palkat ja palkkiot, eläkesitoumukset, rahalainat ja niiden ehdot sekä vakuudet ja vastuusitoumukset

Toimitusjohtaja ja varatoimitusjohtaja

Palkat ja palkkiot	352 091,00	335 867,00
Eläkesitoumukset	Eläkeiäksi on sovittu 60-63 vuotta.	
Annetut rahalainat ja niiden ehdot	Ei annettu rahalainoja	
Annetut vakuudet ja vastuusitoumukset	Ei annettu vakuuksia ja vastuusitoumuksia	

Hallitus ja hallituksen varajäsenet

Palkat ja palkkiot	364 973,00	395 263,00
Eläkesitoumukset	Yhtiön työsuhteessa oleville hallituksen jäsenille on eläkeiäksi sovittu 60-63 vuotta.	
Annetut rahalainat ja niiden ehdot	Katso LIITE 17	
Annetut vakuudet ja vastuusitoumukset	Katso LIITE 17	

Hallintoneuvosto

Palkat ja palkkiot	51 000,00	42 336,00
Eläkesitoumukset	Ei eläkesitoumuksia.	
Annetut rahalainat ja niiden ehdot	Ei annettu rahalainoja	
Annetut vakuudet ja vastuusitoumukset	Ei annettu vakuuksia ja vastuusitoumuksia	

3.3.3. Henkilöstön keskimääräinen luku tilikauden aikana

Konttorihenkilöstö	1 435	1387
Myyntihenkilöstö	292	277
Kiinteistöhenkilöstö	0	0

KESKINÄINEN VAKUUTUSYHTIÖ TAPIOLA**TULOSLASKELMAN LIITTEET****4. Sijoitustoiminnan nettotuoton erittely**

	2003		2002	
Sijoitustoiminnan tuotot				
Tuotot sijoituksista saman konsernin yrityksiin				
Osinkotuotot	1 394 366,19		2 818 938,03	
Korkotuotot	385 159,01		563 623,21	
Muut tuotot	<u>0,00</u>	1 779 525,20	<u>0,00</u>	3 382 561,24
Tuotot sijoituksista omistusyhteisyrityksiin				
Korkotuotot	1 428,09		552,62	
Muut tuotot	<u>0,00</u>	1 428,09	<u>0,00</u>	552,62
Tuotot kiinteistösijoituksista saman konsernin yrityksiin				
Korkotuotot	5 000 853,35		4 357 216,75	
Muut tuotot	<u>321 043,02</u>	5 321 896,37	<u>320 175,48</u>	4 677 392,23
Tuotot kiinteistösijoituksista omistusyhteisyrityksiin				
Korkotuotot	136 144,42		196 141,10	
Muut tuotot	<u>0,00</u>	136 144,42	<u>0,00</u>	196 141,10
Tuotot kiinteistösijoituksista muihin yrityksiin				
Korkotuotot	81 022,55		80 323,27	
Muut tuotot	<u>36 214 438,07</u>	36 295 460,62	<u>34 342 445,20</u>	34 422 768,47
Tuotot muista sijoituksista				
Osinkotuotot	21 225 363,10		20 762 857,36	
Korkotuotot	55 334 746,22		42 713 170,74	
Muut tuotot	<u>2 282 081,62</u>	78 842 190,94	<u>2 592 037,68</u>	66 068 065,78
Yhteensä		122 376 645,64		108 747 481,44
Arvon alentumisten palautukset		49 235 399,63		11 174 705,93
Myyntivoitot		<u>26 478 583,15</u>		<u>45 492 268,93</u>
Yhteensä		198 090 628,42		165 414 456,30

KESKINÄINEN VAKUUTUSYHTIÖ TAPIOLA**TULOSLASKELMAN LIITTEET****4. Sijoitustoiminnan nettotuoton erittely**

	2003		2002	
Sijoitustoiminnan kulut				
Kulut kiinteistösijoituksista				
Saman konsernin yritykset	-12 552 106,92		-11 271 471,70	
Muut yritykset	<u>-15 038 438,45</u>	-27 590 545,37	<u>-15 108 490,38</u>	-26 379 962,08
Kulut muista sijoituksista		-3 243 967,12		-3 312 374,18
Korkokulut ja muut vieraan pääoman kulut				
Saman konsernin yritykset	-257 532,95		-441 297,80	
Muut yritykset	<u>-345 722,90</u>	-603 255,85	<u>-534 273,77</u>	-975 571,57
Yhteensä		<u>-31 437 768,34</u>		<u>-30 667 907,83</u>
Arvonalentumiset ja poistot				
Arvonalentumiset	-7 859 360,86		-67 653 835,61	
Rakennusten suunnitelmapoistot	<u>-1 117 032,10</u>	-8 976 392,96	<u>-704 636,41</u>	-68 358 472,02
Myyntitappiot		<u>-5 295 505,21</u>		<u>-5 195 964,01</u>
Yhteensä		<u>-45 709 666,51</u>		<u>-104 222 343,86</u>
Sijoitustoiminnan nettotuotto ennen arvokorotuksia ja niiden oikaisua		152 380 961,91		61 192 112,44
Sijoitusten arvonnkorotus	0,00		38 400 000,00	
Sijoitusten arvonnkorotuksen oikaisu	<u>0,00</u>	0,00	<u>-460 000,00</u>	37 940 000,00
Sijoitustoiminnan nettotuotto tuloslaskelmassa		<u>152 380 961,91</u>		<u>99 132 112,44</u>
Osinkotuottoihin sisältyvä yhtiöveron hyvitys		5 744 614,28		5 897 108,12

KESKINÄINEN VAKUUTUSYHTIÖ TAPIOLA

TASEEN LIITTEET 31.12.2003

5. Sijoitusten käypä arvo ja arvostusero

Sijoitukset	2003 Jäljellä oleva hankintameno	2003 Kirjanpitoarvo	2003 Käypä arvo	2002 Jäljellä oleva hankintameno	2002 Kirjanpitoarvo	2002 Käypä arvo
Kiinteistösijoitukset						
Kiinteistöt	33 716 050,19	36 242 539,79	67 978 000,00	32 318 093,51	34 844 583,11	67 207 000,00
Kiinteistöosakkeet saman konsernin yrityksissä	80 500 994,77	117 779 202,02	153 377 000,00	80 820 664,71	118 251 088,18	155 945 000,00
Kiinteistöosakkeet omistusyhteisyhteisöissä	2 454 423,18	2 454 423,18	2 694 000,00	2 454 423,18	2 454 423,18	2 744 000,00
Muut kiinteistöosakkeet	53 793 187,50	56 471 978,79	77 878 000,00	54 627 108,39	57 381 319,49	80 435 000,00
Kiinteistöjen vuokraoikeuksien hankintamenot	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Lainasaamiset saman konsernin yrityksiltä	80 346 866,08	80 346 866,08	80 346 866,08	79 652 039,75	79 652 039,75	79 652 039,75
Lainasaamiset omistusyhteisyhteisöiltä	1 878 475,11	1 878 475,11	1 878 475,11	2 023 968,08	2 023 968,08	2 023 968,08
	252 689 996,83	295 173 484,97	384 152 341,19	251 896 297,62	294 607 421,79	388 007 007,83
Sijoitukset saman konsernin yrityksissä						
Osakkeet ja osuudet	25 377 182,28	25 377 182,28	25 377 182,28	25 377 182,28	25 377 182,28	25 377 182,28
Lainasaamiset	15 375 000,00	15 375 000,00	15 375 000,00	7 500 000,00	7 500 000,00	7 500 000,00
	40 752 182,28	40 752 182,28	40 752 182,28	32 877 182,28	32 877 182,28	32 877 182,28
Sijoitukset omistusyhteisyhteisöissä						
Osakkeet ja osuudet	7 153 342,57	7 153 342,57	7 153 342,57	7 166 137,87	7 166 137,87	7 166 137,87
Lainasaamiset	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	7 153 342,57	7 153 342,57	7 153 342,57	7 166 137,87	7 166 137,87	7 166 137,87
Muut sijoitukset						
Osakkeet ja osuudet	468 494 884,45	468 494 884,45	617 198 234,18	352 473 203,35	352 473 203,35	463 795 293,52
Rahoitusmarkkinavälineet	556 598 235,57	556 598 235,57	571 047 861,36	568 662 725,32	568 662 725,32	596 041 619,74
Kiinnelainasaamiset	62 419 369,81	62 419 369,81	62 419 369,81	55 079 602,59	55 079 602,59	55 079 602,59
Muut lainasaamiset	76 571 603,64	76 571 603,64	76 571 603,64	57 974 525,69	57 974 525,69	57 974 525,69
Talletukset	28 509 281,11	28 509 281,11	28 509 281,11	13 150 138,52	13 150 138,52	13 150 138,52
Muut sijoitukset	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	1 192 593 374,58	1 192 593 374,58	1 355 746 350,10	1 047 340 195,47	1 047 340 195,47	1 186 041 180,06
Jälleenvakuutustalletesaamiset	371 750,12	371 750,12	371 750,12	285 179,56	285 179,56	285 179,56
	1 493 560 646,38	1 536 044 134,52	1 788 175 966,26	1 339 564 992,80	1 382 276 116,97	1 614 376 687,60

KESKINÄINEN VAKUUTUSYHTIÖ TAPIOLA**TASEEN LIITTEET 31.12.2003****5. Sijoitusten käypä arvo ja arvostusero**

	2003		2002	
Rahoitusmarkkinavälineiden jäljellä oleva hankintameno sisältää				
Korkotuotoiksi (+) tai niiden vähennykseksi (-) jaksotettua nimellisarvon ja hankintamenoerotusta	-1 075 978,58		-907 821,42	
Indeksiin sidottujen lainojen tuottoa	0,00	<u>-1 075 978,58</u>	0,00	<u>-907 821,42</u>
Kirjanpitoarvo sisältää				
Tuloutettuja arvonkorotuksia		38 961 781,89		39 113 998,11
Muita arvonkorotuksia		<u>3 521 706,25</u>		<u>3 597 126,06</u>
		<u>42 483 488,14</u>		<u>42 711 124,17</u>
Arvostusero (käyvän arvon ja kirjanpitoarvon erotus)		<u>252 131 831,74</u>		<u>232 100 570,63</u>

KESKINÄINEN VAKUUTUSYHTIÖ TAPIOLA

TASEEN LIITTEET 31.12.2003

6. Kiinteistösijoitukset

Kiinteistösijoitusten muutokset:

	2003	2003	2003
	Kiinteistöt ja	Lainasaamiset saman	Lainasaamiset
	kiinteistöosakkeet	konsernin yrityksiltä	omistusyhteisyrityksiltä
Hankintameno 1.1.	225 647 708,95	79 652 039,75	2 023 968,08
Lisäykset	5 009 856,25	9 001 140,20	0,00
Vähennykset	-3 780 813,93	-8 306 313,87	-33 648,00
Siirrot erien välillä	229 644,00	0,00	-111 844,97
Hankintameno 31.12.	<u>227 106 395,27</u>	<u>80 346 866,08</u>	<u>1 878 475,11</u>
Kertyneet poistot 1.1.	-10 334 967,78		
Vähennysten ja siirtojen kertyneet poistot	0,00		
Tilikauden poistot	-1 087 384,92		
Kertyneet poistot 31.12.	<u>-11 422 352,70</u>		
Arvonalentumiset 1.1.	-45 092 451,38		
Vähennysten ja siirtojen arvonalentumiset	523 064,45		
Tilikauden arvonalentumiset	-2 050 000,00		
Arvonalentumisten palautukset	1 400 000,00		
Arvonalentumiset 31.12.	<u>-45 219 386,93</u>		
Arvonkorotukset 1.1.	42 711 124,17		
Lisäykset	0,00		
Vähennykset	-227 636,03		
Siirrot erien välillä	0,00		
Arvonkorotukset 31.12.	<u>42 483 488,14</u>		
Kirjanpitoarvo 31.12.	<u><u>212 948 143,78</u></u>	<u><u>80 346 866,08</u></u>	<u><u>1 878 475,11</u></u>

Omassa käytössä olevat kiinteistöt ja kiinteistöosakkeet

	2003
Jäljellä oleva hankintameno	20 646 896,51
Kirjanpitoarvo	20 717 351,92
Käypä arvo	46 858 000,00

KESKINÄINEN VAKUUTUSYHTIÖ TAPIOLA

TASEEN LIITTEET 31.12.2003

7. Sijoitukset saman konsernin yrityksissä ja omistusyhteisy yrityksissä

2003

Osakkeet ja osuudet saman konsernin yrityksissä

Hankintameno 1.1.	32 441 075,19
Lisäykset	0,00
Vähennykset	0,00
Siirrot erien välillä	0,00
Hankintameno 31.12.	<u>32 441 075,19</u>
Arvon alentumiset 1.1.	-7 063 892,91
Vähennysten ja siirtojen arvonalentumiset	0,00
Tilikauden arvonalentumiset	0,00
Arvon alentumisten palautukset	0,00
Arvon alentumiset 31.12.	<u>-7 063 892,91</u>
Kirjanpitoarvo 31.12.	<u><u>25 377 182,28</u></u>

Saman konsernin yritysten liikkeeseenlaskemat rahoitus- markkinavälineet ja lainasaamiset saman konsernin yrityksiltä

Hankintameno 1.1.	7 500 000,00
Lisäykset	8 000 000,00
Vähennykset	-1 125 000,00
Siirrot erien välillä	1 000 000,00
Hankintameno 31.12.	<u>15 375 000,00</u>
Kirjanpitoarvo 31.12.	<u><u>15 375 000,00</u></u>

Osakkeet ja osuudet omistusyhteisy yrityksissä

Hankintameno 1.1.	7 166 137,87
Lisäykset	0,00
Vähennykset	0,00
Siirrot erien välillä	4 204,70
Hankintameno 31.12.	<u>7 170 342,57</u>
Arvon alentumiset 1.1.	0,00
Vähennysten ja siirtojen arvonalentumiset	0,00
Tilikauden arvonalentumiset	-17 000,00
Arvon alentumisten palautukset	0,00
Arvon alentumiset 31.12.	<u>-17 000,00</u>
Kirjanpitoarvo 31.12.	<u><u>7 153 342,57</u></u>

Yhteensä

47 905 524,85

KESKINÄINEN VAKUUTUSYHTIÖ TAPIOLA

TASEEN LIITTEET 31.12.2003

7.1. Sijoitukset saman konsernin yrityksissä

Osakkeet ja osuudet

	Kotipaikka	Osuus osakkeista %	Oma pääoma	Tilikauden voitto/tappio
Alma Vakuutus Oy	Espoo	100,00	3 666 309,02	1 076 049,12
Aura-Karelia Oy	Espoo	100,00	38 794,07	56 139,40
Kestap Ky	Espoo	100,00	8 464,29	60,19
Omre Oy	Espoo	100,00	8 445,99	42,73
Palokärki Oy	Espoo	100,00	26 154,37	-1 699,56
Tapiola Pankki Oy	Espoo	74,50	18 076 634,38	-9 367 276,01
Tapiola Safety Oy	Espoo	100,00	8 293,86	45,92
Tieto-Tapiola Oy	Espoo	51,10	1 457 242,63	-120 845,40
Tietotyö Oy	Espoo	100,00	1 597 158,50	722 698,53
Yhteensä			24 887 497,11	-7 634 785,08

7.2. Sijoitukset omistusyhteisyriksissä

Osakkeet ja osuudet

	Kotipaikka	Osuus osakkeista %	Oma pääoma	Tilikauden voitto/tappio
Keskinäinen Vakuutusyhtiö Turva	Tampere	84,05	0,00	0,00
Oirabi Oy	Espoo	50,00	8 505,83	19,19
Suomen Vahinkotarkastus Oy	Helsinki	50,00	892 494,63	-282 846,25
Tapiola Omaisuudenhoito Oy	Espoo	35,00	3 150 806,87	116 813,14
Vakuutusneuvonta Aura	Espoo	33,33	10 798,80	182,39
Vakuutusneuvonta Pohja	Espoo	33,33	10 769,87	181,91
Yhteensä			4 073 376,00	-165 649,62

KESKINÄINEN VAKUUTUSYHTIÖ TAPIOLA

TASEEN LIITTEET 31.12.2003

7.3. Muut sijoitukset

		Osuus osakkeista %	Kirjanpitoarvo	Käypä arvo
A-Katsastus Oy	Suomi	7,15	590 000,00	590 000,00
Amer-yhtymä Oyj	Suomi	0,75	5 149 729,02	6 259 772,25
Avenir	Suomi		2 000 000,00	2 172 566,81
Belton-Yhtiöt Oyj	Suomi	4,40	1 673 932,34	2 271 200,00
Bio Fund Ventures II Ky	Suomi		1 065 094,58	1 065 094,58
Bio Fund Ventures III Ky	Suomi		656 144,21	656 144,21
Birka Line Abp	Suomi	2,88	1 869 713,80	4 006 520,00
Chips Abp	Suomi	0,99	1 148 934,94	2 819 375,00
Citec Information Oy Ab	Suomi	5,34	724 615,89	724 615,89
Comptel Oyj	Suomi	0,27	575 498,00	575 498,00
Elcoteq Network Oyj	Suomi	0,86	1 674 900,07	2 700 620,00
Elisa Communications Oyj	Suomi	0,42	6 144 512,60	6 144 512,60
Eqvitec Technology Fund II Ky	Suomi		1 374 394,23	1 374 394,23
Eqvitec Technology Mezzanine Fund I A Ky	Suomi		1 068 261,64	1 068 261,64
ESR eQ Arvonkasvattajat	Suomi		704 700,00	897 300,00
ESR eQ Pikkujättiläiset	Suomi		710 370,24	1 768 680,00
Fibox Oy Ab	Suomi	6,67	3 519 625,95	3 519 625,95
Fingrid Oyj	Suomi	1,50	1 681 879,26	1 681 879,26
Finnair Oyj	Suomi	0,30	1 185 548,97	1 358 390,00
Finnmezzanine Rahasto III A Ky	Suomi		637 288,21	637 288,21
Fortum Oyj	Suomi	0,07	2 285 475,23	4 681 929,34
Huhtamäki Oyj	Suomi	0,51	3 282 000,25	4 798 083,40
Ilkka-yhtymä Oyj	Suomi	3,20	1 515 657,35	3 005 361,60
Indekon Oy	Suomi	7,64	525 587,27	525 587,27
Kemira Oyj	Suomi	0,51	3 466 981,69	5 703 080,00
Keskinäinen Henkivakuutusyhtiö Tapiola	Suomi	80,00	1 614 604,09	1 614 604,09
Kesko Oyj	Suomi	0,81	8 052 340,16	10 205 964,00
Lassila & Tikanoja Oyj	Suomi	3,87	7 256 723,94	16 842 100,00
Lännen Tehtaat Oyj	Suomi	9,87	5 980 197,96	7 097 000,00
MB Equity Fund III Ky	Suomi		744 692,90	744 692,90
Metsä Tissue Oyj (ent. Metsa Acquisition Oy)	Suomi	5,61	8 700 000,00	8 700 000,00
M-real Oyj	Suomi	0,22	2 828 169,00	2 828 169,00
NetHawk Oyj	Suomi	2,30	1 775 043,94	1 775 043,94
Nokia Oyj	Suomi	0,02	1 629 228,03	13 753 872,00
Nokian Renkaat Oyj	Suomi	1,93	3 969 329,38	12 710 780,00
Outokumpu Oyj	Suomi	0,28	4 404 909,73	5 328 457,50
Perlos Oyj	Suomi	0,83	2 810 520,00	2 810 520,00
Raisio Yhtymä Oyj	Suomi	1,48	2 264 584,58	3 058 000,00
SanomaWSOY Oyj	Suomi	0,66	4 143 007,05	17 741 716,41
Satel Oy	Suomi	12,63	1 708 789,33	1 708 789,33
Seligson & Co Oyj	Suomi	17,05	1 656 305,97	1 656 305,97
Seligson APS Far East	Suomi		5 009 127,54	5 666 087,44
Seligson Global Brands	Suomi		588 657,74	674 800,00
Seligson Global Pharma	Suomi		839 124,67	839 124,67
Seligson Joustosalkku	Suomi		807 484,33	807 484,33
Seligson Osakesalkku	Suomi		1 280 694,89	1 280 694,89
Seligson Phoebus	Suomi		1 000 000,00	1 275 456,59
Seligson Topix Core 30	Suomi		821 615,20	821 615,20
Stockmann Oyj Abp	Suomi	0,48	3 830 989,09	4 626 240,00
Suomen SKV Oy	Suomi	12,00	2 093 266,93	2 093 266,93
Tamfelt Oyj Abp	Suomi	1,55	2 108 159,30	4 195 345,40
Tapiola 2010	Suomi		809 124,27	809 124,27
Tapiola 2015	Suomi		771 775,58	771 775,58
Tapiola 2020	Suomi		598 951,35	598 951,35
Tapiola Hyvinvointi	Suomi		4 220 110,31	4 220 110,31
Tapiola Instituutio	Suomi		7 383 416,69	7 383 416,69
Tapiola Kehitt. Markkinat	Suomi		9 757 100,41	9 923 247,57
Tapiola Korke	Suomi		6 911 499,97	7 993 296,86
Tapiola Maailma	Suomi		710 811,70	710 811,70
Tapiola Rahamarkkina	Suomi		5 393 550,59	5 959 454,66
Tapiola Riskikorke	Suomi		35 189 592,29	39 282 476,36
Tapiola Trendi	Suomi		4 533 237,46	4 533 237,46
Tapiola Tulevaisuus	Suomi		2 559 430,25	2 559 430,25
Tapiola USA	Suomi		6 160 311,52	6 160 311,52
Tapiola Ympäristö	Suomi		2 731 036,22	2 731 036,22

Tekla Oyj	Suomi	3,92	1 707 278,00	1 707 278,00
Tietoenator Oyj	Suomi	0,46	1 036 749,49	8 338 876,00
UPM-Kymmene Oyj	Suomi	0,10	7 387 958,13	8 240 400,00
Uponor Oyj	Suomi	1,59	5 504 953,92	14 937 500,00
Vacon Oyj	Suomi	1,32	1 397 200,00	1 956 080,00
Vaisala Oyj	Suomi	0,71	1 167 218,31	2 442 650,00
YIT-Yhtymä Oyj	Suomi	4,74	7 626 294,12	38 925 107,00
Yomi Oyj	Suomi	2,73	1 424 062,20	1 424 062,20
Yritysten Henkivakuutus Oy Tapiola	Suomi	3,80	522 506,07	522 506,07
Adidas-Salomon AG	Saksa		4 631 481,83	5 779 200,00
Aventis SA	Ranska		10 264 106,40	11 999 600,00
Banco Popular Espanol	Espanja		1 554 719,11	1 608 200,00
Beru AG	Saksa		1 130 517,07	1 189 100,00
Biogen Idec Inc.	Yhdysvallat		2 639 901,03	2 639 901,03
CA-AM Oblig Emergents	Ranska		2 992 906,30	4 771 406,14
Cap Gemini SA	Ranska		2 429 490,00	2 429 490,00
Capman Equity VII A L.P.	Iso-Britannia		987 000,00	987 000,00
Check Point Software Technologies Ltd	Yhdysvallat		4 180 959,62	4 180 959,62
Ciba Specialty Chemicals Inc.	Sveitsi		4 537 151,84	4 650 163,68
Cloetta Fazer AB	Ruotsi		5 223 078,86	5 300 385,46
Computer Associates International, Inc.	Yhdysvallat		868 039,59	868 039,59
Diageo Plc	Iso-Britannia		1 854 030,40	2 788 171,61
E.On AG	Saksa		3 113 886,71	3 466 580,00
Eniro AB	Ruotsi		3 336 013,22	3 336 013,22
HealthCap IV Bis L.P.	Yhdysvallat		564 330,02	572 876,50
Heineken NV	Alankomaat		4 528 500,00	4 528 500,00
Hennes & Mauritz AB	Ruotsi		2 236 170,89	2 297 577,09
Industri Kapital 2000 Limited Partnership	Iso-Britannia		3 714 578,85	3 714 578,85
Ing (L) Inv Emerging Mkts Equity	Luxembourg		3 955 800,47	3 955 800,47
Ing INTL Emerging Markets Debt	Luxembourg		3 184 949,47	3 700 893,92
JP FF - Europe Small Cap Fund	Luxembourg		774 994,33	1 789 279,19
Kerry Group Plc	Irlanti		4 176 076,95	4 288 726,60
Lloyds Tsb Group Plc	Iso-Britannia		5 021 668,10	5 021 668,10
Microsoft Corporation	Yhdysvallat		3 987 395,09	3 987 395,09
Modern Times Group	Ruotsi		3 734 374,14	3 887 610,13
Munters AB	Ruotsi		692 560,68	1 989 598,02
Nestle SA	Sveitsi		2 975 158,87	2 975 158,87
Nordea AB	Ruotsi		2 404 592,64	3 380 320,00
Nordic Capital IV L.P.	Iso-Britannia		2 189 866,21	2 261 382,57
Novozymes A/S	Tanska		1 950 041,04	3 126 124,92
Observer AB	Ruotsi		2 811 002,10	2 811 002,10
Orkla ASA	Norja		3 950 915,97	5 944 947,89
Pfizer Inc.	Yhdysvallat		12 112 343,63	12 112 343,63
Publicis Groupe S.A.	Ranska		4 682 540,00	4 682 540,00
Reed Elsevier NV	Alankomaat		4 496 538,92	4 565 475,00
Rentokil Initial Plc	Iso-Britannia		5 391 611,24	5 391 611,24
Roche Holding AG	Sveitsi		5 727 142,73	6 149 817,06
Royal Dutch Petroleum Company NV	Alankomaat		8 213 803,34	8 527 200,00
Schibsted ASA	Norja		1 497 814,68	2 124 226,00
SEB Commingled Small Cap Growth Fund	Yhdysvallat		4 127 490,38	4 127 490,38
Securitas AB	Ruotsi		4 870 985,95	4 967 511,01
Singulus Technologies AG	Saksa		5 340 660,00	5 340 660,00
SKF AB	Ruotsi		5 855 382,30	7 179 625,55
Svenska Cellulosa AB	Ruotsi		5 025 129,83	5 611 255,51
Svenska Handelsbanken AB	Ruotsi		3 923 770,43	4 371 145,37
TeliaSonera AB	Ruotsi		4 919 934,46	5 420 187,36
Tomra Systems ASA	Norja		2 137 465,68	2 137 465,68
Total S.A.	Ranska		8 204 458,20	8 711 340,00
Ubs AG	Sveitsi		2 392 194,62	2 392 194,62
Unilever N.V.	Alankomaat		2 498 790,75	2 618 425,00
Walgreen Co	Yhdysvallat		3 500 607,23	3 600 554,24
Waters Corp	Yhdysvallat		1 732 826,60	1 732 826,60
Vestas Wind Systems A/S	Tanska		2 786 284,54	4 479 570,18
VNU NV	Alankomaat		5 188 781,85	5 188 781,85
Vodafone Airtouch Plc	Iso-Britannia		8 625 861,75	8 625 861,75

Muut

14 583 627,20 17 509 424,59

YHTEENSÄ

468 494 884,45

617 198 234,18

KESKINÄINEN VAKUUTUSYHTIÖ TAPIOLA

TASEEN LIITTEET 31.12.2003

8. Muut sijoitukset

	2003	2002
8.1. Muut lainasaamiset erittely vakuuden mukaan:		
Pankkitakaus	2 429 391,33	2 887 779,76
Vakuutuskirja	10 577,97	18 568,30
Muu vakuus	4 489 107,90	3 509 827,45
Jäljellä oleva hankintameno yhteensä	<u>6 929 077,20</u>	<u>6 416 175,51</u>
Ei vakuudelliset jäljellä oleva hankintameno yhteensä	<u>69 642 526,44</u>	<u>51 558 350,18</u>
	<u><u>76 571 603,64</u></u>	<u><u>57 974 525,69</u></u>
8.2. Pääomalainojen yhteismäärä		
Muut lainasaamiset	<u>22 468 285,71</u>	<u>22 188 430,44</u>
Jäljellä oleva hankintameno	<u><u>22 468 285,71</u></u>	<u><u>22 188 430,44</u></u>

- 1) Lainansaaja: Keskinäinen Henkivakuutusyhtiö Tapiola
Lainaehdot: Lainalle maksetaan korkoa vain lainansaajayhtiön
voitonjakokelpoisista varoista.

KESKINÄINEN VAKUUTUSYHTIÖ TAPIOLA

TASEEN LIITTEET 31.12.2003

9. Aineettomien ja aineellisten hyödykkeiden muutokset

	2003	2003
	Aineettomat	Kalusto
	oikeudet ja pitkä-	
	vaikutteiset menot	
Hankintameno 1.1.	24 832 286,90	31 367 862,24
Edellisenä vuonna loppuun poistetut	-1 436 692,97	0,00
Lisäykset	6 116 213,04	1 436 621,40
Vähennykset	0,00	-119 083,43
Siirrot erien välillä	0,00	0,00
Hankintameno 31.12.	<u>29 511 806,97</u>	<u>32 685 400,21</u>
Kertyneet poistot 1.1.	-9 422 563,94	-24 076 093,98
Edellisenä vuonna loppuun poistetut	1 436 692,97	0,00
Vähennysten ja siirtojen kertyneet poistot	0,00	0,00
Tilikauden poistot	-3 976 790,59	-2 152 326,13
Kertyneet poistot 31.12.	<u>-11 962 661,56</u>	<u>-26 228 420,11</u>
Kirjanpitoarvo 31.12.	<u><u>17 549 145,41</u></u>	<u><u>6 456 980,10</u></u>

KESKINÄINEN VAKUUTUSYHTIÖ TAPIOLA

TASEEN LIITTEET 31.12.2003

10.1. Oman pääoman muutokset

	1.1.2003	Lisäykset	Vähennykset	31.12.2003
Pohjarahasto	6 875 407,12	0,00	0,00	6 875 407,12
Takuupääoma	1 765 973,23	0,00	0,00	1 765 973,23
Arvonkorotusrahasto	539 477,76	0,00	0,00	539 477,76
Vararahasto, vapaa	16 818,79	0,00	0,00	16 818,79
Varmuusrahasto	252 149 021,23	14 000 000,00	0,00	266 149 021,23
Käyttörahasto	158 602,68	132 230,89	-101 736,00	189 097,57
Tilikauden voitto/tappio	14 132 230,89	55 537 633,55	-14 132 230,89	55 537 633,55
Oman pääoman muutokset yhteensä	<u>275 637 531,70</u>	<u>69 669 864,44</u>	<u>-14 233 966,89</u>	<u>331 073 429,25</u>

10.2. Arvonkorotusrahaston erittely

Sijoitusomaisuuden arvonkorotukset	0,00
Käyttöomaisuuden arvonkorotukset	539 477,76
Arvonkorotusrahasto yhteensä	<u>539 477,76</u>

10.3. Laskelma voitonjakokelpoisista varoista

Tilikauden voitto	55 537 633,55
+ Muu vapaa oma pääoma	
Varmuusrahasto	266 149 021,23
Vararahasto	16 818,79
Käyttörahasto	189 097,57
Voitonjakokelpoiset varat yhteensä	<u>321 892 571,14</u>

KESKINÄINEN VAKUUTUSYHTIÖ TAPIOLA**TASEEN LIITTEET 31.12.2003****11. Tilinpäätössiirtojen kertymä**

	2003	2002
Poistoero		
Poistoero 1.1.	4 113 133,23	4 103 353,34
Lisäykset	782 589,90	610 218,80
Vähennykset	-769 711,81	-600 438,91
Poistoero 31.12.	<u>4 126 011,32</u>	<u>4 113 133,23</u>
Vapaaehtoiset varaukset		
Luottotappiovaraus 1.1.	1 874 725,98	1 620 154,30
Lisäykset	356 108,14	254 571,68
Vähennykset	0,00	0,00
Luottotappiovaraus 31.12.	<u>2 230 834,12</u>	<u>1 874 725,98</u>
Tilinpäätössiirtojen kertymä yhteensä	<u>6 356 845,44</u>	<u>5 987 859,21</u>

KESKINÄINEN VAKUUTUSYHTIÖ TAPIOLA

TASEEN LIITTEET 31.12.2003

12. Korvausvastuu

	2003	2002
Korvausvastuusta vähennetyt riidattomat regressisaamiset		
Lakisääteinen tapaturma	1 774 442,00	2 437 235,00

13. Velat, jotka erääntyvät maksettavaksi viiden vuoden tai sitä pitemmän ajan kuluttua

Yhtiöllä ei ole velkoja, jotka erääntyvät maksettavaksi viiden vuoden tai sitä pitemmän ajan kuluttua.

14. Laskennalliset verovelat

	2003	2002
Verotettavan tulon ja kirjanpidon tuloksen jaksotuserojen ja muiden väliaikaisten erojen perusteella laskettu verovelka	1 021 294,81	1 043 166,56

Arvostuseroista laskettu verovelka, jonka toteutumista pidetään todennäköisenä kolmen (3) seuraavan vuoden aikana.	19 807 000,00	21 489 000,00
	<u>20 828 294,81</u>	<u>22 532 166,56</u>

KESKINÄINEN VAKUUTUSYHTIÖ TAPIOLA

TASEEN LIITTEET 31.12.2003

15. Saamiset ja velat

15.1 Saamisten erittely	2003	2002
Saamiset saman konsernin yrityksiltä		
Jälleenvakuutustoiminnasta	0,00	0,00
Muut saamiset	<u>5 371 695,86</u>	<u>2 955 623,43</u>
	<u>5 371 695,86</u>	<u>2 955 623,43</u>
Saamiset omistusyhteisyrittäjiltä		
Muut saamiset	<u>150 980,25</u>	<u>7 159,73</u>
	<u>150 980,25</u>	<u>7 159,73</u>
15.2. Velkojen erittely	2003	2002
Velat saman konsernin yrityksille		
Muut velat	<u>9 705 490,35</u>	<u>9 071 546,39</u>
	<u>9 705 490,35</u>	<u>9 071 546,39</u>
Velat omistusyhteisyrittäjille		
Muut velat	<u>6 040,05</u>	<u>50 126,50</u>
	<u>6 040,05</u>	<u>50 126,50</u>

KESKINÄINEN VAKUUTUSYHTIÖ TAPIOLA

TASEEN LIITTEET 31.12.2003

16. Vakuuksia ja vastuusitoumuksia koskevat liitetiedot

	2003	2003	2002	2002
16.1. Vakuudet	Vakuudet/pantit/ takaukset yms sitoumukset	Velan määrä	Vakuudet/pantit/ takaukset yms sitoumukset	Velan määrä
Omien velkojen vakuudeksi				
Pantit, johdannaissopimusten vakuudeksi	0,00	0,00	2 811 152,00	0,00
Takaukset, jälleenvakuutusliike	209 281,11	70 613,62	250 138,52	89 956,60
	<u>209 281,11</u>	<u>70 613,62</u>	<u>3 061 290,52</u>	<u>89 956,60</u>

16.2. Taseeseen sisällyttömät vastuusitoumukset ja vastuut

Johdannaissopimukset	2003	2002
Korkojohdannaiset		
<i>Termini- ja futuurisopimukset, suljetut</i>		
Kohde-etuus	0,00	2 800 000,00
Käypä arvo	0,00	0,00
<i>Optiosopimukset, avoimet</i>		
Kohde-etuus	60 000 000,00	0,00
Käypä arvo	234 000,00	0,00
Valuuttajohdannaiset		
<i>Termini- ja futuurisopimukset, avoimet</i>		
Kohde-etuus	96 734 323,21	0,00
Käypä arvo	3 704 725,32	0,00
Osakejohdannaiset		
<i>Termini- ja futuurisopimukset, avoimet</i>		
Kohde-etuus	0,00	2 811 152,00
Käypä arvo	0,00	308 705,38
Arvonlisäverovastuut		
<i>Arvonlisäverotuksen ryhmärekisteröintiin liittyen</i>		
	Ryhmällä on verosaatavaa arvonlisäverotukseen liittyen	
<i>Arvonlisäverolain 33§:n mukainen vähennysten palautusvelvollisuus</i>		
	68 040,00	60 242,00
Muut vastuusitoumukset		
Ostositoumukset	0,00	0,00
Merkintäsitoumukset	22 858 396,17	20 189 264,87

KESKINÄINEN VAKUUTUSYHTIÖ TAPIOLA

TASEEN LIITTEET 31.12.2003

17. Lähipiirilainat

Rahalainat vakuutusyhtiön tai vakuutusyhtiön konserniin kuuluvan yhteisön taikka vakuutusyhtiössä määräysvaltaa käyttävän yhteisön tai säätiön tai tällaisen yhteisön tai säätiön määräysvallassa olevan yhteisön tai säätiön toimitusjohtajalle, hallituksen tai hallintoneuvoston jäsenelle tai tilintarkastajalle

Rahalainat yhteensä 267.962,62 euroa.

Korkosidonnaisuudet: Peruskorko

Laina-ajat: 5 - 15 vuotta

Vakuudet: Kiinteistökiinnitys tai asunto-osakepantti

Rahalainat sille, jolla takuusuuden omistuksen nojalla voi olla vähintään 10 prosenttia vakuutusyhtiön takuusuuksista tai takuusuuksien tuottamasta äänimäärästä taikka vastaava omistus tai äänivalta vakuutusyhtiön kanssa samaan konserniin kuuluvassa yhteisössä

Lainan saaja	Keskinäinen Henkivakuutusyhtiö Tapiola
Lainan määrä	22.000.000,00 euroa
Viimeinen takaisinmaksupvm	31.12.2013
Korko %	5,20
Vakuus	ei vakuutta

KESKINÄINEN VAKUUTUSYHTIÖ TAPIOLA**TASEEN LIITTEET 31.12.2003****18. Vakavaraisuutta koskevat liitetiedot****Toimintapääoma**

	2003	2002
Oma pääoma ehdotetun voitonjaon vähentämisen jälkeen	331 073 429,25	275 637 531,70
Tilinpäätössiirtojen kertymä	6 356 845,44	5 987 859,21
Omaisuu den käypien arvojen ja taseen kirjanpitoarvojen välinen arvostusero	252 131 831,74	232 100 570,63
Aineettomat hyödykkeet (-)	-17 549 145,41	-15 409 722,96
Taseen ulkopuoliset sitoumukset	-20 828 294,81	-22 532 166,56
Muut erät	-	-
	<u>551 184 666,21</u>	<u>475 784 072,02</u>

VYL:n 11 luvun 2§:n toimintapääoman vähimmäismäärä 86 559 000,00 72 302 758,97

Runasvahinkoisten vuosien varalle vakuutustekniseen vastuovelkaan sisältyvä tasoitusmäärä 407 399 000,00 437 546 000,00

Tasoitusmäärä suhteessa täyteen määräänsä % 90 105

Vastuunkantokyky prosentteina eli toimintapääoma ja tasoitusmäärä suhteessa omalla vastuulla oleviin vakuutusmaksutuottoihin 12 edeltävältä kuukaudelta (%) 1)

2003	219,7
2002	226,5
2001	253,1
2000	272,9
1999	291,9

Vakavaraisuuspääoma prosentteina vakuutusteknisestä vastuvelasta eli toimintapääoma ja tasoitusmäärä suhteessa omalla vastuulla olevaan vakuutustekniseen vastuovelkaan vähennettynä tasoitusmäärällä (%) 1)

2003	105,9
2002	116,9
2001	127,8
2000	139,8
1999	144,2

1) Arvostuseroista on vähennetty tilikauden lopun lähitulevaisuudessa (=> 3 vuotta) todennäköisesti toteutuva laskennallinen verovelka

KESKINÄINEN VAKUUTUSYHTIÖ TAPIOLA

EHDOTUS VOITON KÄYTTÄMISESTÄ

Hallitus ehdottaa, että tilikauden voitto 55.537.633,55 euroa käytetään seuraavasti:

Varmuusrahastoon siirretään	55 400 000,00
Käyttörahastoon siirretään	137 633,55

Mikäli hallituksen ehdotus voiton käyttämisestä hyväksytään, jakautuu yhtiön oma pääoma seuraavasti:

Pohjarahasto	6 875 407,12
Takuupääoma	1 765 973,23
Arvonkorotusrahasto	539 477,76
Vararahasto, vapaa	16 818,79
Varmuusrahasto	321 549 021,23
Käyttörahasto	326 731,12
	<u>331 073 429,25</u>

Espoossa 8. päivänä maaliskuuta 2004

Asmo Kalpala

Juhani Heiskanen

Tom Liljeström

Jari Saine

Juha Seppänen
toimitusjohtaja

Tilintarkastuskertomus

Keskinäisen Vakuutusyhtiön Tapiolan osakkaille

Olemme tarkastaneet Keskinäisen Vakuutusyhtiön Tapiolan kirjanpidon, tilinpäätöksen ja hallinnon tilivuodelta 2003. Hallituksen ja toimitusjohtajan laatima tilinpäätös sisältää toimintakertomuksen sekä konsernin ja emoyhtiön tuloslaskelman, taseen ja liitetiedot. Suorittamamme tarkastuksen perusteella annamme lausunnon tilinpäätöksestä ja hallinnosta.

KHT Matti Nykänen on suorittanut valvontatilintarkastuksen, josta on annettu erillinen 17. maaliskuuta 2004 päivätty kertomus.

Tilintarkastus on suoritettu hyvän tilintarkastustavan mukaisesti. Kirjanpitoa sekä tilinpäätöksen laatimisperiaatteita, sisältöä ja esittämistapaa on tällöin tarkastettu riittävässä laajuudessa sen toteamiseksi, ettei tilinpäätös sisällä olennaisia virheitä tai puutteita. Hallinnon tarkastuksessa on selvitetty hallintoneuvoston ja hallituksen jäsenten sekä toimitusjohtajan toiminnan lainmukaisuutta vakuutusyhtiölain säännösten perusteella.

Lausuntonamme esitämme, että tilinpäätös, joka emoyhtiön osalta osoittaa voittoa 55 537 633,55 euroa, on laadittu kirjanpitolaain sekä tilinpäätöksen laatimista koskevien muiden säännösten ja määräysten mukaisesti. Tilinpäätös antaa kirjanpitolaissa tarkoitetulla tavalla oikeat ja riittävät tiedot konsernin sekä emoyhtiön toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta.

Tilinpäätös konsernitilinpäätöksineen voidaan vahvistaa sekä vastuuvapaus myöntää emoyhtiön hallintoneuvoston ja hallituksen jäsenille sekä toimitusjohtajalle tarkastamaltamme tilivuodelta.

Hallituksen esitys voiton käsittelystä on lainmukainen.

Espoossa 23. päivänä maaliskuuta 2004

Mauno Tervo
KHT

PricewaterhouseCoopers Oy
KHT-yhteisö
Matti Nykänen
KHT

Hallintoneuvoston lausunto

Perehdyttyään tilinpäätökseen, konsernitilinpäätökseen ja tilintarkastus kertomukseen vuodelta 2003 hallintoneuvosto ehdottaa, että tilinpäätös ja konsernitilinpäätös vahvistetaan ja hallituksen ehdotus voiton käyttämisestä hyväksytään.

Espoossa 25.3.2004

Pentti Sihvola
hallintoneuvoston puheenjohtaja

KESKINÄINEN VAKUUTUSYHTIÖ TAPIOLA KONSERNI - TUNNUSLUVUT 2003 TILINPÄÄTÖS
Yleiset taloudellista kehitystä kuvaavat tunnusluvut

		2003	2002	2001	2000	1999
Vahinkovakuutuksen liikevaihto	Milj. euroa	665,7	592,7	583,7	553,7	473,6
sekä sen muutosprosentti edelliseen vuoteen	%	12,3	1,6	5,4	16,9	7,8
Liikevoitto	Milj. euroa	37,6	8,6	106,7	132,8	55,2
sekä sen osuus prosentteina liikevaihdosta	%	5,7	1,5	18,3	24,0	11,7
Voitto tai tappio ennen satunnaiseriä	Milj. euroa	67,8	14,3	102,9	100,0	53,2
sekä sen osuus prosentteina liikevaihdosta	%	10,2	2,4	17,6	18,1	11,2
Oman pääoman tuotto-%	%	11,3	-11,2	-2,1	0,5	46,5
Omavaraisuusaste*	%	29,7	29,1	32,4	33,7	34,9

Vahinkovakuutuksen taloudellista kehitystä kuvaavat tunnusluvut

		2003	2002	2001	2000	1999
Vakuutusmaksutulo	Milj. euroa	486,5	432,2	403,3	366,5	338,9
sekä sen muutosprosentti edelliseen vuoteen	%	12,6	7,2	10,1	8,2	9,1
Vahinkosuhte prosentteina	%	100,7	86,3	84,9	78,7	91,2
Liikekulusuhde prosentteina	%	22,8	24,6	24,9	22,7	22,3
Yhdistetty kulusuhde prosentteina	%	123,5	110,9	109,8	101,4	113,5
Vahinkosuhte IAS prosentteina	%	98,0	83,4			
Liikekulusuhde prosentteina	%	22,8	24,6			
Yhdistetty kulusuhde IAS prosentteina	%	120,9	108,0			
Kuolevuusperusteen ja perustekorona vaikutus eliminoituna:						
Vahinkosuhte	%	92,4				
Liikekulusuhde	%	22,8				
Yhdistetty kulusuhde	%	115,3				
Vahinkosuhte IAS	%	89,8				
Liikekulusuhde	%	22,8				
Yhdistetty kulusuhde IAS	%	112,6				
Toimintapääoma*	Milj. euroa	559,4	496,0	567,3	580,4	572,6
Tasoisuusmäärä	Milj. euroa	407,4	437,5	405,3	401,6	368,7
Vakavaraisuuspääoma*	Milj. euroa	985,8	956,9	987,7	997,1	957,6
Vakavaraisuusaste prosentteina vastuuvälästä*	%	108,3	121,5	131,3	143,1	146,7
Vastuunkantokyky prosentteina*	%	226,0	237,3	263,8	284,9	304,0
Kuolevuusperusteen ja perustekorona vaikutus eliminoituna:						
Vastuunkantokyky prosentteina*	%	234,3				

* Arvostuseroista on vähennetty tilikauden lopun lähitulevaisuudessa (=> 3 vuotta) todennäköisesti toteutuva laskennallinen verovelka

KESKINÄINEN VAKUUTUSYHTIÖ TAPIOLA KONSERNI

	2003	2002
(II) Epäsuora rahoituslaskelma		
Liiketoiminnan rahavirta		
Voitto (tappio) varsinaisesta toiminnasta/ voitto (tappio)		
ennen satunnaisia eriä	45 078 826,86	8 942 054,61
Oikaisut		
Vakuutusteknisen vastuuvelan muutos	92 702 941,96	67 773 944,66
Sijoitusten arvonalentumiset ja arvonorotukset	-41 561 842,22	18 528 809,95
Realisoitumattomat kurssivoitot/-tappiot		
Pakollisen vastuuvajauksen muutos		
Suunnitelman mukaiset poistot	19 948 527,90	18 849 789,43
Muut tuotot ja kulut, joihin ei liity maksua		
Muut oikaisut	2 496 326,14	-33 877 463,52
<i>Rahavirta ennen käyttö pääoman muutosta</i>	<i>118 664 780,64</i>	<i>80 217 135,13</i>
Käyttöpääoman muutos:		
Lyhytaikaisten korottomien liikesaamisten		
lisäys (-)/vähennys (+)	-26 887 317,29	-17 639 494,93
Lyhytaikaisten korottomien velkojen		
lisäys (+)/vähennys (-)	19 020 199,60	1 102 114,75
<i>Liiketoiminnan rahavirta ennen rahoituseriä ja veroja</i>	<i>110 797 662,95</i>	<i>63 679 754,96</i>
Maksetut korot ja maksut muista liiketoiminnan		
rahoituskuluista	-1 049 728,29	-1 130 484,78
Maksetut välittömät verot	-23 038 894,20	-5 980 256,72
<i>Rahavirta ennen satunnaisia eriä</i>	<i>86 709 040,46</i>	<i>56 569 013,46</i>
<i>Liiketoiminnan satunnaisista eristä johtuva rahavirta (netto)</i>		
Liiketoiminnan rahavirta	86 709 040,46	56 569 013,46
Investointien rahavirta		
Investoinnit sijoituksiin (pl. rahavarat)	-88 172 574,13	-88 968 103,06
Luovutustulot sijoituksista (pl. rahavarat)	21 309 414,19	40 736 357,96
Vähemmistöosuuden lisäys/vähennys	-708 021,04	8 947 553,87
Aineettomien ja aineellisten hyödykkeiden sekä		
muun omaisuuden investoinnit ja luovutustulot (netto)	-18 906 508,19	-20 180 083,85
Investointien rahavirta	-86 477 689,16	-59 464 275,09
Rahoituksen rahavirta		
Maksullinen osakeanti		
Omien osakkeiden hankkiminen		
Omien osakkeiden myynti		
Lainojen nostot	1 903 543,50	179 190,13
Lainojen takaisinmaksut		
Oman pääoman lisäys/vähennys	-5,35	-5 797,31
Maksetut osingot/takuupääoman korot ja		
muu voitonjako	-101 736,00	-76 036,94
Rahoituksen rahavirta	1 801 802,15	97 355,89
Rahavarojen muutos	2 033 153,45	-2 797 905,74
Rahavarat tilikauden alussa	5 385 024,63	8 182 930,37
Rahavarat tilikauden lopussa	7 418 178,08	5 385 024,63

KESKINÄINEN VAKUUTUSYHTIÖ TAPIOLA KONSERNI
TULOSLASKELMA
VAKUUTUSTEKNINEN LASKELMA - VAHINKOVAKUUTUS
1.1.2003 - 31.12.2003
1.1.2002 - 31.12.2002

Vakuutusmaksutuotot						
Vakuutusmaksutulo	1	486 457 143,47			432 199 653,34	
Jälleenvakuuttajien osuus		<u>-32 469 992,31</u>	453 987 151,16		<u>-26 099 607,90</u>	406 100 045,44
Vakuutusmaksuvastuun muutos		-17 753 326,00			-3 306 978,92	
Jälleenvakuuttajien osuus		<u>-76 768,00</u>	<u>-17 830 094,00</u>	436 157 057,16	<u>372 509,90</u>	<u>-2 934 469,02</u>
Korvauskulut						
Maksetut korvaukset		-345 365 098,91			-330 394 546,68	
Jälleenvakuuttajien osuus		<u>10 688 149,26</u>	-334 676 949,65		<u>14 356 370,42</u>	-316 038 176,26
Korvausvastuun muutos		-103 319 173,00			-32 672 958,26	
Jälleenvakuuttajien osuus		<u>-1 149 390,96</u>	<u>-104 468 563,96</u>	-439 145 513,61	<u>603 403,15</u>	<u>-32 069 555,11</u>
Yhteistakuuerän muutos				-551 284,00		-530 081,41
Liikekulut	3			<u>-99 553 645,79</u>		<u>-99 188 837,19</u>
Vakuustekninen kate ennen tasoitusmäärän muutosta				-103 093 386,24		-44 661 073,55
Tasoitusmäärän muutos				<u>30 147 000,00</u>		<u>-32 239 839,12</u>
Vakuustekninen kate	2			-72 946 386,24		-76 900 912,67

MUU KUIN VAKUUTUSTEKNINEN LASKELMA

Vahinkovakuutuksen tekninen kate				-72 946 386,24		-76 900 912,67
Sijoitustoiminnan tuotot	4	196 130 662,71			163 096 424,91	
Sijoitusten arvonorotus	4	0,00			38 400 000,00	
Sijoitustoiminnan kulut	4	-47 474 118,64			-108 677 953,41	
Sijoitusten arvonorotusten oikaisu	4	<u>0,00</u>	148 656 544,07		<u>-460 000,00</u>	92 358 471,50
Muut tuotot						
Konsernireservin vähennys		4 600,00			49 000,00	
Muut		<u>815 283,41</u>	819 883,41		<u>700 825,29</u>	749 825,29
Muut kulut						
Konserniliikearvon poisto		-138 600,00			-138 600,00	
Muut		<u>-8 556 602,34</u>	-8 695 202,34		<u>-1 398 319,85</u>	-1 536 919,85
Osuus osakkuusyhtiöiden voitosta/tappiosta verojen jälkeen				-51 617,72		-366 352,08
Tuloverot varsinaisesta toiminnasta						
Tilikauden vero		-22 897 603,39			-5 920 912,77	
Aikaisempien tilikausien verot		-141 290,81			-59 343,95	
Laskennallisen verovelan muutos		<u>334 499,88</u>	<u>-22 704 394,32</u>		<u>618 199,14</u>	<u>-5 362 057,58</u>
Voitto/tappio varsinaisesta toiminnasta				45 078 826,86		8 942 054,61
Satunnaiset erät						
Satunnaiset tuotot		0,00			0,00	
Satunnaiset kulut		<u>0,00</u>	0,00		<u>0,00</u>	0,00
Voitto/tappio satunnaisten erien jälkeen				45 078 826,86		8 942 054,61
Tilinpäätössiirrot						
Poistoeron muutos		0,00			0,00	
Vapaaehtoisten varausten muutos		<u>0,00</u>	0,00		<u>0,00</u>	0,00
Vähemmistöosuus tilikauden tuloksesta				3 656 913,06		741 245,54
Tilikauden voitto/tappio				48 735 739,92		9 683 300,15

KESKINÄINEN VAKUUTUSYHTIÖ TAPIOLA KONSERNI
TASE

Vastaavaa		31.12.2003		31.12.2002	
Aineettomat hyödykkeet					
Konserniliikearvo	9	415 800,00		554 400,00	
Muut pitkävaikuttaiset menot	9	<u>26 670 848,03</u>	27 086 648,03	<u>20 909 335,69</u>	21 463 735,69
Sijoitukset	5				
Kiinteistösijoitukset	6				
Kiinteistöt ja kiinteistöosakkeet		299 829 224,57		304 359 727,66	
Lainasaamiset omistusyhteisyrityksiltä		<u>1 878 475,11</u>	301 707 699,68	<u>2 023 968,08</u>	306 383 695,74
Sijoitukset saman konsernin yrityksissä ja omistusyhteisyrityksissä	7				
Osakkeet ja osuudet omistusyhteisyrityksissä		7 287 948,40		7 416 854,33	
Rahoitusmarkkinavälineet ja lainasaamiset omistusyhteisyrityksiltä		<u>0,00</u>	7 287 948,40	<u>0,00</u>	7 416 854,33
Muut sijoitukset					
Osakkeet ja osuudet		475 505 708,21		352 573 228,60	
Rahoitusmarkkinavälineet		556 598 235,57		568 645 725,32	
Kiinnelainasaamiset		62 419 369,81		55 079 602,59	
Muut lainasaamiset	8	76 571 603,64		57 974 525,69	
Talletukset		43 280 888,06		25 016 797,61	
Muut sijoitukset		<u>20 353,99</u>	1 214 396 159,28	<u>27 399 999,97</u>	1 086 689 879,78
Jälleenvakuutustalletesaamiset		<u>938 496,82</u>	1 524 330 304,18	<u>1 435 177,45</u>	1 401 925 607,30
Saamiset	15				
Ensivakuutustoiminnasta					
Vakuutuksenottajilta		82 159 701,90		77 689 781,00	
Vakuutusedustajilta		<u>0,00</u>	82 159 701,90	<u>0,00</u>	77 689 781,00
Jälleenvakuutustoiminnasta			19 615 314,83		18 240 026,52
Muut saamiset		<u>43 057 937,08</u>	144 832 953,81	<u>23 847 523,94</u>	119 777 331,46
Muu omaisuus					
Aineelliset hyödykkeet					
Koneet ja kalusto	9	16 061 628,88		15 462 999,39	
Muut aineelliset hyödykkeet		<u>56 779,45</u>	16 118 408,33	<u>72 552,54</u>	15 535 551,93
Rahat ja pankkisaamiset			7 418 178,08		5 385 024,63
Muu omaisuus		<u>833 179,85</u>	24 369 766,26	<u>802 866,55</u>	21 723 443,11
Siirtosaamiset					
Korot ja vuokrat			17 157 550,42		18 670 072,95
Muut siirtosaamiset			<u>7 215 092,34</u>		<u>3 870 874,87</u>
			<u>1 744 992 315,04</u>		<u>1 587 431 065,38</u>

KESKINÄINEN VAKUUTUSYHTIÖ TAPIOLA KONSERNI
TASE

Vastattavaa		31.12.2003		31.12.2002	
Oma pääoma	10				
Pohjarahasto		6 875 407,12		6 875 407,12	
Takuupääoma		1 765 973,23		1 765 973,23	
Arvonkorotusrahasto		1 406 101,21		1 406 101,21	
Muut rahastot		266 354 937,59		252 324 442,70	
Vapaaehtoisista varauksista ja poistoerosta omaan pääomaan siirretty osuus		5 588 529,95		6 337 441,67	
Konsernin edellisten tilikausien voitto/tappio		-11 201 876,63		-8 200 182,61	
Konsernin tilikauden voitto/tappio		48 735 739,92		9 683 300,15	
Tilikauden voittoon sisältyvä osuus poistoeron ja vapaaehtoisten varausten muutoksesta		748 906,41	49 484 646,33	1 447 236,76	11 130 536,91
			320 273 718,80		271 639 720,23
Vähemmistöosuus			18 963 136,51		23 328 070,61
Tilinpäätössiirtojen kertymä	11				
Poistoero		0,00		0,00	
Vapaaehtoiset varaukset		0,00	0,00	0,00	0,00
Konsernireservi	11		0,00		0,00
Vakuutustekninen vastuovelka					
Vakuutusmaksuvastuu		155 196 709,00		137 443 383,00	
Jälleenvakuuttajien osuus		-714 493,00	154 482 216,00	-791 261,00	136 652 122,00
Korvausvastuu	12	756 134 501,00		652 186 618,00	
Jälleenvakuuttajien osuus		-14 441 203,00	741 693 298,00	-14 961 883,96	637 224 734,04
Tasoitusmäärä			407 399 000,00		437 546 000,00
Yhteistakuuerä			14 333 393,00		13 782 109,00
			1 317 907 907,00		1 225 204 965,04
Jälleenvakuutustalletevelat			20 265,19		51 409,81
Velat	15				
Ensivakuutustoiminnasta		915 125,96		800 577,83	
Jälleenvakuutustoiminnasta		7 914 873,40		9 989 721,21	
Joukkovelkakirjalainat		0,00		0,00	
Lainat rahoituslaitoksilta	13	9 875 309,95		7 971 766,45	
Eläkelainat	13	90 042,60		96 820,08	
Laskennallinen verovelka	11/14	2 324 375,85		2 659 177,36	
Muut velat		40 940 644,56	62 060 372,32	23 706 620,16	45 224 683,09
Siirtovelat			25 766 915,22		21 982 216,61
			1 744 992 315,04		1 587 431 065,38

KESKINÄINEN VAKUUTUSYHTIÖ TAPIOLA KONSERNI

TULOSLASKELMAN LIITTEET

	2003	2002
1. Vakuutusmaksutulo		
Ensivakuutus		
Kotimaasta	445 203 898,21	396 215 832,19
ETA valtioista	0,00	0,00
Muista valtioista	0,00	0,00
	<u>445 203 898,21</u>	<u>396 215 832,19</u>
Jälleenvakuutus	41 253 245,26	35 983 821,15
Vakuutusmaksutulo ennen jälleenvakuuttajien osuutta	<u><u>486 457 143,47</u></u>	<u><u>432 199 653,34</u></u>

1.1. Vakuutusmaksutulosta vähennetyt erät

Luottotappiot vakuutusmaksusaamisista	3 558 830,68	2 998 828,17
Vakuutusmaksuvero	71 331 947,98	64 371 893,92
Palosuojelumaksu	1 286 578,00	1 159 100,00
Liikenneturvallisuusmaksu	1 235 921,00	1 166 532,00
Työturvallisuusmaksu	1 338 403,00	1 205 309,00
Valtiolle perittävä sairaanhoitomaksu	8 381 185,00	7 711 375,90
Muut julkiset maksut	0,00	0,00
Yhteensä	<u><u>87 132 865,66</u></u>	<u><u>78 613 038,99</u></u>

KESKINÄINEN VAKUUTUSYHTIÖ TAPIOLA KONSERNI

TULOSLASKELMAN LIITTEET

2. Vakuutusluokkaryhmittäinen tulos

		Vakuutus- maksutulo ennen jälleen- vakuuttajien osuutta	Vakuutus- maksutuotot ennen jälleen- vakuuttajien osuutta	Korvauskulut ennen jälleen- vakuuttajien osuutta	Liikekulut ennen jälleen- vakuuttajien palkkioita ja voitto- osuuksia	Jälleen- vakuuttajien osuus	Vakuutus- tekninen kate ennen sijoitus- toiminnan nettotuottoa
Lakisääteinen	2003	78 698 392,90	78 651 108,90	-112 558 325,32	-7 938 360,95	-85 899,00	-41 931 476,37
tapaturma	2002	70 753 178,40	70 776 977,31	-71 736 461,23	-7 566 139,82	-43 464,00	-8 569 087,74
	2001	66 277 754,90	66 427 616,74	-70 728 264,58	-6 985 873,37	-22 076,68	-11 308 597,89
Muu tapaturma ja sairaus	2003	25 339 676,77	23 587 571,77	-20 589 137,14	-8 821 491,78	-181 714,10	-6 004 771,25
	2002	21 534 723,26	20 878 056,86	-17 022 186,00	-9 046 783,66	-61 214,27	-5 252 127,07
	2001	19 074 902,64	16 039 526,50	-12 819 018,90	-7 684 506,81	-44 030,47	-4 508 029,69
Moottorijoneuvon vastuu	2003	114 179 202,55	107 267 794,55	-117 834 413,40	-24 329 852,55	-377 644,33	-35 274 115,73
	2002	100 255 841,46	101 670 240,79	-88 015 891,05	-23 265 872,31	-283 477,34	-9 894 999,91
	2001	100 923 906,83	94 909 170,38	-86 338 286,58	-23 273 890,33	-227 722,42	-14 930 728,96
Maa-ajoneuvot	2003	82 106 301,76	78 393 644,76	-60 064 227,40	-18 003 086,68	-211 687,15	114 643,53
	2002	75 076 280,02	74 460 082,45	-61 955 039,49	-17 721 077,38	-181 237,32	-5 397 271,74
	2001	70 868 769,78	68 616 243,51	-50 105 880,10	-16 554 065,40	-116 054,37	1 840 243,64
Alukset, ilma-alukset, raiteilla liikk. kalusto ja kuljetus	2003	5 834 856,54	5 793 598,54	-2 893 920,41	-1 145 082,35	-301 995,63	1 452 600,15
	2002	5 745 500,03	5 484 429,99	-3 095 392,23	-1 229 095,55	-193 384,75	966 557,46
	2001	5 260 358,83	5 095 514,48	-3 074 605,66	-1 201 747,71	-181 863,45	637 297,66
Palo- ja muu omaisuusvahinko	2003	103 786 458,31	97 787 152,31	-93 742 233,32	-26 484 138,16	-3 776 704,69	-26 215 923,86
	2002	91 676 818,42	91 877 618,15	-74 927 599,87	-26 963 488,00	-55 223,26	-10 068 692,98
	2001	87 389 443,36	84 274 573,36	-61 314 222,66	-24 281 446,95	-2 429 783,26	-3 750 879,50
Vastuu	2003	23 419 641,32	22 675 895,32	-13 728 480,79	-6 056 829,01	-5 711 828,20	-2 821 242,68
	2002	20 939 413,87	20 679 249,35	-19 105 901,13	-5 805 080,15	-849 107,04	-5 080 838,97
	2001	17 165 001,63	16 717 389,31	-12 972 892,91	-4 517 218,44	-534 282,67	-1 307 004,71
Luotto ja takaus	2003	219 214,92	226 436,92	272 519,90	-19 509,48	-831,00	478 616,34
	2002	241 698,08	213 867,56	310 170,97	-24 636,28	-12 109,41	487 292,84
	2001	162 098,65	173 002,78	6 948,16	-13 858,55	18 644,28	184 736,67
Oikeusturva	2003	5 928 686,21	5 692 132,21	-6 617 154,52	-1 502 101,85	0,00	-2 427 124,16
	2002	5 251 401,44	5 231 417,70	-4 580 213,17	-1 491 930,78	0,00	-840 726,25
	2001	4 995 459,92	4 716 666,73	-4 224 835,80	-1 376 009,64	0,00	-884 178,71
Muut	2003	5 691 466,93	5 465 495,93	-1 552 865,20	-1 105 037,83	-77 693,73	2 729 899,17
	2002	4 740 977,21	4 629 804,39	-4 603 006,94	-992 005,32	-81 617,88	-1 046 825,75
	2001	3 279 533,17	3 121 119,49	-2 634 950,16	-659 671,89	21 391,95	-152 110,61
Ensivakuutus yhteensä	2003	445 203 898,21	425 540 831,21	-429 308 237,60	-95 405 490,64	-10 725 997,83	-109 898 894,86
	2002	396 215 832,19	395 901 744,55	-344 731 520,14	-94 106 109,25	-1 760 835,27	-44 696 720,11
	2001	375 397 229,73	360 090 823,29	-304 206 009,18	-86 548 289,10	-3 515 777,10	-34 179 252,10
Jälleenvakuutus	2003	41 253 245,26	43 162 986,26	-19 376 034,31	-9 588 400,23	-6 841 759,10	7 356 792,62
	2002	35 983 821,15	32 990 929,87	-18 335 984,81	-10 085 044,74	-4 004 172,35	565 727,97
	2001	27 950 987,07	27 471 771,07	-30 716 442,74	-9 709 018,01	10 490 885,68	-2 462 804,00
Yhteensä	2003	486 457 143,47	468 703 817,47	-448 684 271,91	-104 993 890,87	-17 567 756,93	-102 542 102,24
	2002	432 199 653,34	428 892 674,42	-363 067 504,95	-104 191 153,99	-5 765 007,62	-44 130 992,14
	2001	403 348 216,81	387 562 594,35	-334 922 451,92	-96 257 307,11	6 975 108,57	-36 642 056,10
Yhteistakuuerän muutos	2003						-551 284,00
	2002						-530 081,41
	2001						-509 693,34
Tasoituspöytä muutos	2003						30 147 000,00
	2002						-32 239 839,12
	2001						-3 741 340,42
Vakuutus- tekninen kate	2003						-72 946 386,24
	2002						-76 900 912,67
	2001						-40 893 089,87

KESKINÄINEN VAKUUTUSYHTIÖ TAPIOLA KONSERNI**TULOSLASKELMAN LIITTEET****3. Liikekulut sekä henkilöstöä ja toimielinten jäseniä koskevat liitetiedot**

	2003	2002
3.1. Kokonaisliikekulut toiminnoittain		
Maksetut korvaukset	22 211 399,13	18 530 177,60
Liikekulut	99 553 645,79	99 188 837,19
Sijoitustoiminnan hoitokulut	3 814 905,70	4 555 305,49
Muut kulut	8 695 202,34	1 536 919,85
<i>Yhteensä</i>	<u>134 275 152,96</u>	<u>123 811 240,13</u>

3.2. Tuloslaskelman erä liikekulut

Vakuutusten hankintamenot		
Ensivakuutuksen palkkiot	12 003 424,93	11 261 967,07
Tulevan jälleenvakuutuksen palkkiot ja voitto-osuudet	8 835 732,25	7 780 900,23
Muut vakuutusten hankintamenot	<u>34 087 346,19</u>	<u>33 956 792,28</u>
	54 926 503,37	52 999 659,58
Vakuutusten hoitokulut	32 117 874,42	31 854 567,21
Hallintokulut	17 949 749,44	19 336 927,21
Menevän jälleenvakuutuksen palkkiot ja voitto-osuudet	<u>-5 440 481,44</u>	<u>-5 002 316,81</u>
<i>Yhteensä</i>	<u>99 553 645,79</u>	<u>99 188 837,19</u>

3.3. Henkilöstöä ja toimielinten jäseniä koskevat liitetiedot**3.3.1. Henkilöstökulut**

Palkat ja palkkiot	52 892 912,87	51 363 440,20
Eläkekulut	9 311 896,49	9 866 347,16
Muut henkilösivukulut	<u>3 728 891,36</u>	<u>3 579 855,19</u>
<i>Yhteensä</i>	<u>65 933 700,72</u>	<u>64 809 642,55</u>

3.3.2. Johdon palkat ja palkkiot, eläkesitoumukset, rahalainat ja niiden ehdot sekä vakuudet ja vastuusitoumukset

Toimitusjohtaja ja varatoimitusjohtaja		
Palkat ja palkkiot	523 461,00	503 215,00
Eläkesitoumukset	Eläkeiäksi on sovittu 60-63 vuotta.	
Annetut rahalainat ja niiden ehdot	Ei annettu rahalainoja	
Annetut vakuudet ja vastuusitoumukset	Ei annettu vakuuksia ja vastuusitoumuksia	
Hallitus ja hallituksen varajäsenet		
Palkat ja palkkiot	364 973,00	395 263,00
Eläkesitoumukset	Yhtiön työsuhteessa oleville hallituksen jäsenille on eläkeiäksi sovittu 60-63 vuotta.	
Annetut rahalainat ja niiden ehdot	Katso LIITE 17	
Annetut vakuudet ja vastuusitoumukset	Katso LIITE 17	
Hallintoneuvosto		
Palkat ja palkkiot	51 000,00	42 336,00
Eläkesitoumukset	Ei eläkesitoumuksia.	
Annetut rahalainat ja niiden ehdot	Ei annettu rahalainoja	
Annetut vakuudet ja vastuusitoumukset	Ei annettu vakuuksia ja vastuusitoumuksia	

3.3.3. Henkilöstön keskimääräinen luku tilikauden aikana

Konttorihenkilöstö	1763	1689
Myyntihenkilöstö	292	277
Kiinteistöhenkilöstö	-	-

KESKINÄINEN VAKUUTUSYHTIÖ TAPIOLA KONSERNI

TULOSLASKELMAN LIITTEET

4. Sijoitustoiminnan nettotuoton erittely

	2003		2002	
Sijoitustoiminnan tuotot				
Tuotot sijoituksista omistusyhteisyrityksiin				
Osinkotuotot	0,00		0,00	
Korkotuotot	1 428,09		552,62	
Muut tuotot	0,00	1 428,09	0,00	552,62
Tuotot kiinteistösjoiituksista omistusyhteisyrityksiin				
Osinkotuotot	0,00		0,00	
Korkotuotot	136 144,42		196 141,10	
Muut tuotot	0,00	136 144,42	0,00	196 141,10
Tuotot kiinteistösjoiituksista muihin yrityksiin				
Osinkotuotot	0,00		0,00	
Korkotuotot	81 022,55		80 323,27	
Muut tuotot	39 565 479,14	39 646 501,69	37 480 051,04	37 560 374,31
Tuotot muista sijoituksista				
Osinkotuotot	21 189 364,66		20 763 714,56	
Korkotuotot	57 029 806,21		44 673 281,52	
Muut tuotot	2 268 178,61	80 487 349,48	2 679 106,69	68 116 102,77
Yhteensä		120 271 423,68		105 873 170,80
Arvon alentumisten palautukset				
Myyntivoitot		49 254 319,63		11 290 932,14
Yhteensä		26 604 919,40		45 932 321,97
		196 130 662,71		163 096 424,91
Sijoitustoiminnan kulut				
Kulut kiinteistösjoiituksista				
Omistusyhteisyritykset	0,00		0,00	
Muut yritykset	-21 637 814,73	-21 637 814,73	-21 746 445,99	-21 746 445,99
Kulut muista sijoituksista				
		-4 520 491,25		-5 797 040,86
Korkokulut ja muut vieraan pääoman kulut				
Omistusyhteisyritykset	-118,65		-27 209,45	
Muut	-1 049 609,64	-1 049 728,29	-1 103 275,33	-1 130 484,78
Yhteensä		-27 208 034,27		-28 673 971,63
Arvon alentumiset ja poistot				
Arvon alentumiset	-7 692 477,41		-67 759 742,09	
Rakennusten suunnitelmapoistot	-7 278 101,75	-14 970 579,16	-7 048 275,68	-74 808 017,77
Myyntitappiot				
		-5 295 505,21		-5 195 964,01
Yhteensä		-47 474 118,64		-108 677 953,41
Sijoitustoiminnan nettotuotto ennen arvonkorotuksia ja niiden oikaisua				
		148 656 544,07		54 418 471,50
Sijoitusten arvonkorotus	0,00		38 400 000,00	
Sijoitusten arvonkorotuksen oikaisu	0,00	0,00	-460 000,00	37 940 000,00
Sijoitustoiminnan nettotuotto tuloslaskelmassa		148 656 544,07		92 358 471,50
Osinkotuottoihin sisältyvä yhtiöveron hyvitys				
		5 340 248,09		5 079 616,09

KESKINÄINEN VAKUUTUSYHTIÖ TAPIOLA KONSERNI

TASEEN LIITTEET 31.12.2003

5. Sijoitusten käypä arvo ja arvostusero

Sijoitukset	2003 Jäljellä oleva hankintameno	2003 Kirjanpitoarvo	2003 Käypä arvo
Kiinteistösijoitukset			
Kiinteistöt	202 490 023,54	241 276 332,64	340 759 000,00
Kiinteistöosakkeet omistusyhteisyrityksissä	2 080 913,14	2 080 913,14	2 694 000,00
Muut kiinteistöosakkeet	53 793 187,50	56 471 978,79	77 878 000,00
Lainasaamiset omistusyhteisyrityksiltä	1 878 475,11	1 878 475,11	1 878 475,11
	<u>260 242 599,29</u>	<u>301 707 699,68</u>	<u>423 209 475,11</u>
Sijoitukset omistusyhteisyrityksissä			
Osakkeet ja osuudet	7 287 948,40	7 287 948,40	7 287 948,40
Muut sijoitukset			
Osakkeet ja osuudet	475 505 708,21	475 505 708,21	624 270 151,05
Rahoitusmarkkinavälineet	556 598 235,57	556 598 235,57	571 047 861,36
Kiinnelainasaamiset	62 419 369,81	62 419 369,81	62 419 369,81
Muut lainasaamiset	76 571 603,64	76 571 603,64	76 571 603,64
Talletukset	43 280 888,06	43 280 888,06	43 280 888,06
Muut sijoitukset	20 353,99	20 353,99	20 353,99
	<u>1 214 396 159,28</u>	<u>1 214 396 159,28</u>	<u>1 377 610 227,91</u>
Jälleenvakuutustalletesaamiset	<u>938 496,82</u>	<u>938 496,82</u>	<u>938 496,82</u>
	<u>1 482 865 203,79</u>	<u>1 524 330 304,18</u>	<u>1 809 046 148,24</u>
Rahoitusmarkkinavälineiden jäljellä oleva hankintameno sisältää			
Korkotuotoiksi (+) tai niiden vähennykseksi (-) jaksotettua nimellisarvon ja hankintamenoerotusta	-1 075 978,58		
Kirjanpitoarvo sisältää			
Tuloutettuja arvonkorotuksia		38 361 316,78	
Muita arvonkorotuksia		<u>3 103 783,61</u>	
		<u>41 465 100,39</u>	
Arvostusero (käyvän arvon ja kirjanpitoarvon erotus)			<u>284 715 844,06</u>

KESKINÄINEN VAKUUTUSYHTIÖ TAPIOLA KONSERNI

TASEEN LIITTEET 31.12.2003

5. Sijoitusten käypä arvo ja arvostusero

Sijoitukset	2002 Jäljellä oleva hankintameno	2002 Kirjanpitoarvo	2002 Käypä arvo
Kiinteistösijoitukset			
Kiinteistöt	206 819 343,82	245 027 921,37	349 393 000,00
Kiinteistöosakkeet omistusyhteisyrityksissä	1 950 486,80	1 950 486,80	2 744 000,00
Muut kiinteistöosakkeet	54 627 108,39	57 381 319,49	80 435 000,00
Lainasaamiset omistusyhteisyrityksiltä	2 023 968,08	2 023 968,08	2 023 968,08
	<u>265 420 907,09</u>	<u>306 383 695,74</u>	<u>434 595 968,08</u>
Sijoitukset omistusyhteisyrityksissä			
Osakkeet ja osuudet	7 416 854,33	7 416 854,33	7 416 854,33
Muut sijoitukset			
Osakkeet ja osuudet	352 573 228,60	352 573 228,60	463 848 412,30
Rahoitusmarkkinavälineet	568 645 725,32	568 645 725,32	596 041 619,74
Kiinnelainasaamiset	55 079 602,59	55 079 602,59	55 079 602,59
Muut lainasaamiset	57 974 525,69	57 974 525,69	57 974 525,69
Talletukset	25 016 797,61	25 016 797,61	25 016 797,61
Muut sijoitukset	27 399 999,97	27 399 999,97	27 399 999,97
	<u>1 086 689 879,78</u>	<u>1 086 689 879,78</u>	<u>1 225 360 957,90</u>
Jälleenvakuutustalletesaamiset	1 435 177,45	1 435 177,45	1 435 177,45
	<u>1 360 962 818,65</u>	<u>1 401 925 607,30</u>	<u>1 668 808 957,76</u>
Rahoitusmarkkinavälineiden jäljellä oleva hankintameno sisältää			
Korkotuotoiksi (+) tai niiden vähennykseksi (-) jaksotettua nimellisarvon ja hankintamenoerotusta	-907 821,42		
Kirjanpitoarvo sisältää			
Tuloutettuja arvonkorotuksia		38 361 316,78	
Muita arvonkorotuksia		<u>2 601 471,87</u>	
		<u>40 962 788,65</u>	
Arvostusero (käyvän arvon ja kirjanpitoarvon erotus)			<u>266 883 350,46</u>

KESKINÄINEN VAKUUTUSYHTIÖ TAPIOLA KONSERNI

TASEEN LIITTEET 31.12.2003

6. Kiinteistösijoitukset

Kiinteistösijoitusten muutokset:

	2003	2003
	Kiinteistöt ja kiinteistöosakkeet	Lainasaamiset omistusyhteisyrityksiltä
Hankintameno 1.1.	363 835 126,49	2 023 968,08
Edellisenä vuonna loppuun poistetut	-143 315,17	
Lisäykset	7 104 997,68	0,00
Vähennykset	-5 811 146,85	-33 648,00
Siirrot erien välillä	868 505,86	-111 844,97
Hankintameno 31.12.	<u>365 854 168,01</u>	<u>1 878 475,11</u>
Kertyneet poistot 1.1.	-54 331 589,92	
Edellisenä vuonna loppuun poistetut	143 315,17	
Vähennysten ja siirtojen kertyneet poistot	19 028,21	
Tilikauden poistot	-7 255 947,45	
Vähennykset	627 683,27	
Kertyneet poistot 31.12.	<u>-60 797 510,72</u>	
Arvonalentumiset 1.1.	-46 106 597,56	
Vähennysten ja siirtojen arvonalentumiset	63 064,45	
Tilikauden arvonalentumiset	-2 050 000,00	
Arvonalentumisten palautukset	1 401 000,00	
Arvonalentumiset 31.12.	<u>-46 692 533,11</u>	
Arvonkorotukset 1.1.	40 962 788,65	
Lisäykset	0,00	
Vähennykset	-75 419,81	
Siirrot erien välillä	577 731,55	
Arvonkorotukset 31.12.	<u>41 465 100,39</u>	
Kirjanpitoarvo 31.12	<u>299 829 224,57</u>	<u>1 878 475,11</u>

Omassa käytössä olevat kiinteistöt ja kiinteistöosakkeet

	2003
Jäljellä oleva hankintameno	20 270 908,09
Kirjanpitoarvo	20 341 363,50
Käypä arvo	46 858 000,00

KESKINÄINEN VAKUUTUSYHTIÖ TAPIOLA KONSERNI**TASEEN LIITTEET 31.12.2003****7. Sijoitukset omistusyhteisyrityksissä****2003****Osakkeet ja osuudet omistusyhteisyrityksissä**

Hankintameno 1.1.	7 416 854,33
Lisäykset	59 379,04
Vähennykset	-175 489,67
Siirrot erien välillä	4 204,70
Hankintameno 31.12.	<u>7 304 948,40</u>
Arvonaleumiset 1.1.	0,00
Vähennysten ja siirtojen arvonaleumiset	0,00
Tilikauden arvonaleumiset	-17 000,00
Arvonaleumisten palautukset	0,00
Arvonaleumiset 31.12.	<u>-17 000,00</u>
Kirjanpitoarvo 31.12.	<u><u>7 287 948,40</u></u>

KESKINÄINEN VAKUUTUSYHTIÖ TAPIOLA KONSERNI**TASEEN LIITTEET 31.12.2003**

7.1. Sijoitukset omistusyhteisyrityksissä

Osakkeet ja osuudet

	Kotipaikka	Osuus osakkeista %	Oma pääoma	Tilikauden voitto/tappio
Keskinäinen Vakuutusyhtiö Turva	Tampere	89,00	10 295 176,74	1 101 636,20
Oirabi Oy	Espoo	50,00	8 505,83	19,19
Suomen Vahinkotarkastus Oy	Helsinki	50,00	892 494,63	-282 846,25
Tapiola Omaisuudenhoito Oy	Espoo	35,00	3 206 624,21	169 169,70
Vakuutusneuvonta Aura	Espoo	33,33	10 798,80	182,39
Vakuutusneuvonta Pohja	Espoo	33,33	10 769,87	181,91
Yhteensä			14 424 370,08	988 343,14

KESKINÄINEN VAKUUTUSYHTIÖ TAPIOLA KONSERNI

TASEEN LIITTEET 31.12.2003

7.2. Muut sijoitukset

		Osuus osakkeista %	Kirjanpitoarvo	Käypä arvo
A-Katsastus Oy	Suomi	7,15	590 000,00	590 000,00
Amer-yhtymä Oyj	Suomi	0,75	5 149 729,02	6 259 772,25
Avenir	Suomi		2 000 000,00	2 172 566,81
Bellton-Yhtiöt Oyj	Suomi	4,40	1 673 932,34	2 271 200,00
Bio Fund Ventures II Ky	Suomi		1 065 094,58	1 065 094,58
Bio Fund Ventures III Ky	Suomi		656 144,21	656 144,21
Birka Line Abp	Suomi	2,88	1 869 713,80	4 006 520,00
Chips Abp	Suomi	0,99	1 148 934,94	2 819 375,00
Citec Information Oy Ab	Suomi	5,34	724 615,89	724 615,89
Comptel Oyj	Suomi	0,27	575 498,00	575 498,00
Elcoteq Network Oyj	Suomi	0,86	1 674 900,07	2 700 620,00
Elisa Communications Oyj	Suomi	0,42	6 144 512,60	6 144 512,60
Eqvitec Technology Fund II Ky	Suomi		1 374 394,23	1 374 394,23
Eqvitec Technology Mezzanine Fund I A Ky	Suomi		1 068 261,64	1 068 261,64
ESR eQ Arvonkasvattajat	Suomi		704 700,00	897 300,00
ESR eQ Pikkujätiläiset	Suomi		710 370,24	1 768 680,00
Fibox Oy Ab	Suomi	6,67	3 519 625,95	3 519 625,95
Fingrid Oyj	Suomi	1,50	1 681 879,26	1 681 879,26
Finnair Oyj	Suomi	0,30	1 185 548,97	1 358 390,00
Finnmezzanine Rahasto III A Ky	Suomi		637 288,21	637 288,21
Fortum Oyj	Suomi	0,07	2 285 475,23	4 681 929,34
Huhtamäki Oyj	Suomi	0,51	3 282 000,25	4 798 083,40
Ilkka-yhtymä Oyj	Suomi	3,20	1 515 657,35	3 005 361,60
Indekon Oy	Suomi	7,64	525 587,27	525 587,27
Kemira Oyj	Suomi	0,51	3 466 981,69	5 703 080,00
Keskinäinen Henkivakuutusyhtiö Tapiola	Suomi	80,00	1 614 604,09	1 614 604,09
Kesko Oyj	Suomi	0,81	8 052 340,16	10 205 964,00
Lassila & Tikanoja Oyj	Suomi	3,87	7 256 723,94	16 842 100,00
Lännen Tehtaat Oyj	Suomi	9,87	5 980 197,96	7 097 000,00
MB Equity Fund III Ky	Suomi		744 692,90	744 692,90
Metsä Tissue Oyj (ent. Metsa Acquisition O)	Suomi	5,61	8 700 000,00	8 700 000,00
M-real Oyj	Suomi	0,22	2 828 169,00	2 828 169,00
NetHawk Oyj	Suomi	2,30	1 775 043,94	1 775 043,94
Nokia Oyj	Suomi	0,02	1 629 228,03	13 753 872,00
Nokian Renkaat Oyj	Suomi	1,93	3 969 329,38	12 710 780,00
Outokumpu Oyj	Suomi	0,28	4 404 909,73	5 328 457,50
Perlos Oyj	Suomi	0,83	2 810 520,00	2 810 520,00
Raisio Yhtymä Oyj	Suomi	1,48	2 264 584,58	3 058 000,00
SanomaWSOY Oyj	Suomi	0,66	4 143 007,05	17 741 716,41
Satel Oy	Suomi	12,63	1 708 789,33	1 708 789,33
Seligson & Co Oyj	Suomi	17,05	1 656 305,97	1 656 305,97
Seligson APS Far East	Suomi		5 009 127,54	5 666 087,44
Seligson Global Brands	Suomi		588 657,74	674 800,00
Seligson Global Pharma	Suomi		839 124,67	839 124,67
Seligson Joustosalkku	Suomi		807 484,33	807 484,33
Seligson Osakesalkku	Suomi		1 280 694,89	1 280 694,89
Seligson Phoebus	Suomi		1 000 000,00	1 275 456,59
Seligson Topix Core 30	Suomi		821 615,20	821 615,20
Stockmann Oyj Abp	Suomi	0,48	3 830 989,09	4 626 240,00
Suomen SKV Oy	Suomi	12,00	2 093 266,93	2 093 266,93
Tamfelt Oyj Abp	Suomi	1,55	2 108 159,30	4 195 345,40
Tapiola 2010	Suomi		809 124,27	809 124,27
Tapiola 2015	Suomi		771 775,58	771 775,58
Tapiola 2020	Suomi		598 951,35	598 951,35
Tapiola Hyvinvointi	Suomi		4 220 110,31	4 220 110,31
Tapiola Instituutio	Suomi		7 383 416,69	7 383 416,69
Tapiola Kehitt. Markkinat	Suomi		9 757 100,41	9 923 247,57
Tapiola Korke	Suomi		6 911 499,97	7 993 296,86
Tapiola Maailma	Suomi		710 811,70	710 811,70
Tapiola Rahamarkkina	Suomi		5 393 550,59	5 959 454,66
Tapiola Riskikorke	Suomi		35 189 592,29	39 282 476,36
Tapiola Trendi	Suomi		4 533 237,46	4 533 237,46

KESKINÄINEN VAKUUTUSYHTIÖ TAPIOLA KONSERNI

TASEEN LIITTEET 31.12.2003

7.2. Muut sijoitukset

		Osuus osakkeista %	Kirjanpitoarvo	Käypä arvo
Tapiola Tulevaisuus	Suomi		2 559 430,25	2 559 430,25
Tapiola USA	Suomi		6 160 311,52	6 160 311,52
Tapiola Ympäristö	Suomi		2 731 036,22	2 731 036,22
Tekla Oyj	Suomi	3,92	1 707 278,00	1 707 278,00
Tietoenator Oyj	Suomi	0,46	1 036 749,49	8 338 876,00
UPM-Kymmene Oyj	Suomi	0,10	7 387 958,13	8 240 400,00
Uponor Oyj	Suomi	1,59	5 504 953,92	14 937 500,00
Vacon Oyj	Suomi	1,32	1 397 200,00	1 956 080,00
Vaisala Oyj	Suomi	0,71	1 167 218,31	2 442 650,00
YIT-Yhtymä Oyj	Suomi	4,74	7 626 294,12	38 925 107,00
Yomi Oyj	Suomi	2,73	1 424 062,20	1 424 062,20
Yritysten Henkivakuutus Oy Tapiola	Suomi	3,80	522 506,07	522 506,07
Adidas-Salomon AG	Saksa		4 631 481,83	5 779 200,00
Aventis SA	Ranska		10 264 106,40	11 999 600,00
Banco Popular Espanol	Espanja		1 554 719,11	1 608 200,00
Beru AG	Saksa		1 130 517,07	1 189 100,00
Biogen Idec Inc.	Yhdysvallat		2 639 901,03	2 639 901,03
CA-AM Oblig Emergents	Ranska		2 992 906,30	4 771 406,14
Cap Gemini SA	Ranska		2 429 490,00	2 429 490,00
Capman Equity VII A L.P	Iso-Britannia		987 000,00	987 000,00
Check Point Software Technologies Ltd	Yhdysvallat		4 180 959,62	4 180 959,62
Ciba Specialty Chemicals Inc.	Sveitsi		4 537 151,84	4 650 163,68
Cloetta Fazer AB	Ruotsi		5 223 078,86	5 300 385,46
Computer Associates International, Inc.	Yhdysvallat		868 039,59	868 039,59
Diageo Plc	Iso-Britannia		1 854 030,40	2 788 171,61
E.On AG	Saksa		3 113 886,71	3 466 580,00
Eniro AB	Ruotsi		3 336 013,22	3 336 013,22
HealthCap IV Bis L.P	Yhdysvallat		564 330,02	572 876,50
Heineken NV	Alankomaat		4 528 500,00	4 528 500,00
Hennes & Mauritz AB	Ruotsi		2 236 170,89	2 297 577,09
Industri Kapital 2000 Limited Partnership	Iso-Britannia		3 714 578,85	3 714 578,85
Ing (L) Inv Emerging Mkts Equity	Luxembourg		3 955 800,47	3 955 800,47
Ing INTL Emerging Markets Debt	Luxembourg		3 184 949,47	3 700 893,92
JP FF - Europe Small Cap Fund	Luxembourg		774 994,33	1 789 279,19
Kerry Group Plc	Irlanti		4 176 076,95	4 288 726,60
Lloyds Tsb Group Plc	Iso-Britannia		5 021 668,10	5 021 668,10
Microsoft Corporation	Yhdysvallat		3 987 395,09	3 987 395,09
Modern Times Group	Ruotsi		3 734 374,14	3 887 610,13
Munters AB	Ruotsi		692 560,68	1 989 598,02
Nestle SA	Sveitsi		2 975 158,87	2 975 158,87
Nordea AB	Ruotsi		2 404 592,64	3 380 320,00
Nordic Capital IV L.P.	Iso-Britannia		2 189 866,21	2 261 382,57
Novozymes A/S	Tanska		1 950 041,04	3 126 124,92
Observer AB	Ruotsi		2 811 002,10	2 811 002,10
Orkla ASA	Norja		3 950 915,97	5 944 947,89
Pfizer Inc.	Yhdysvallat		12 112 343,63	12 112 343,63
Publicis Groupe S.A.	Ranska		4 682 540,00	4 682 540,00
Reed Elsevier NV	Alankomaat		4 496 538,92	4 565 475,00
Rentokil Initial Plc	Iso-Britannia		5 391 611,24	5 391 611,24
Roche Holding AG	Sveitsi		5 727 142,73	6 149 817,06
Royal Dutch Petroleum Company NV	Alankomaat		8 213 803,34	8 527 200,00
Schibsted ASA	Norja		1 497 814,68	2 124 226,00
SEB Commingled Small Cap Growth Fund	Yhdysvallat		4 127 490,38	4 127 490,38
Securitas AB	Ruotsi		4 870 985,95	4 967 511,01
Singulus Technologies AG	Saksa		5 340 660,00	5 340 660,00
SKF AB	Ruotsi		5 855 382,30	7 179 625,55
Svenska Cellulosa AB	Ruotsi		5 025 129,83	5 611 255,51
Svenska Handelsbanken AB	Ruotsi		3 923 770,43	4 371 145,37
TeliaSonera AB	Ruotsi		4 919 934,46	5 420 187,36
Tomra Systems ASA	Norja		2 137 465,68	2 137 465,68
Total S.A.	Ranska		8 204 458,20	8 711 340,00
Ubs AG	Sveitsi		2 392 194,62	2 392 194,62

KESKINÄINEN VAKUUTUSYHTIÖ TAPIOLA KONSERNI**TASEEN LIITTEET 31.12.2003****7.2. Muut sijoitukset**

	Osuus osakkeista %	Kirjanpitoarvo	Käypä arvo
Unilever N.V.	Alankomaat	2 498 790,75	2 618 425,00
Walgreen Co	Yhdysvallat	3 500 607,23	3 600 554,24
Waters Corp	Yhdysvallat	1 732 826,60	1 732 826,60
Vestas Wind Systems A/S	Tanska	2 786 284,54	4 479 570,18
VNU NV	Alankomaat	5 188 781,85	5 188 781,85
Vodafone Airtouch Plc	Iso-Britannia	8 625 861,75	8 625 861,75
Muut		21 004 450,96	23 991 341,46
YHTEENSÄ		475 505 708,21	624 270 151,05

KESKINÄINEN VAKUUTUSYHTIÖ TAPIOLA KONSERNI

TASEEN LIITTEET 31.12.2003

8. Muut sijoitukset

	2003	2002
8.1. Muut lainasaamiset erittely vakuuden mukaan:		
Pankkitakaus	2 429 391,33	2 887 779,76
Vakuutuskirja	10 577,97	18 568,30
Muu vakuus	4 489 107,90	3 509 827,45
Jäljellä oleva hankintameno yhteensä	<u>6 929 077,20</u>	<u>6 416 175,51</u>
Ei vakuudelliset jäljellä oleva hankintameno yhteensä	<u>69 642 526,44</u>	<u>51 558 350,18</u>
	<u><u>76 571 603,64</u></u>	<u><u>57 974 525,69</u></u>
8.2. Pääomalainojen yhteismäärä		
Muut lainasaamiset	<u>22 468 285,71</u>	<u>22 188 430,44</u>
Jäljellä oleva hankintameno	<u><u>22 468 285,71</u></u>	<u><u>22 188 430,44</u></u>

- 1) Lainansaaja: Keskinäinen Henkivakuutusyhtiö Tapiola
Lainaehdot: Lainalle maksetaan korkoa vain lainansaajayhtiön
voitonjakokelpoisista varoista.

KESKINÄINEN VAKUUTUSYHTIÖ TAPIOLA KONSERNI**TASEEN LIITTEET 31.12.2003****9. Aineettomien ja aineellisten hyödykkeiden muutokset**

	2003	2003	2003
	Aineettomat	Konserni-	Kalusto
	oikeudet ja pitkä-	liikearvo	
	vaikutteiset menot		
Hankintameno 1.1.	33 827 115,24	693 000,00	55 833 100,68
Edellisenä vuonna loppuun poistetut	-1 436 692,97	0,00	0,00
Lisäykset	12 495 104,73	0,00	6 677 062,26
Vähennykset	-30 324,00	0,00	-1 623 089,25
Siirrot erien välillä	0,00	0,00	0,00
Hankintameno 31.12.	<u>44 855 203,00</u>	<u>693 000,00</u>	<u>60 887 073,69</u>
Kertyneet poistot 1.1.	-12 917 779,55	-138 600,00	-40 370 101,29
Edellisenä vuonna loppuun poistetut	1 436 692,97	0,00	0,00
Vähennysten ja siirtojen kertyneet poistot	0,00	0,00	1 373 214,24
Tilikauden poistot	-6 703 268,39	-138 600,00	-5 828 557,76
Kertyneet poistot 31.12.	<u>-18 184 354,97</u>	<u>-277 200,00</u>	<u>-44 825 444,81</u>
Kirjanpitoarvo 31.12.	<u><u>26 670 848,03</u></u>	<u><u>415 800,00</u></u>	<u><u>16 061 628,88</u></u>

KESKINÄINEN VAKUUTUSYHTIÖ TAPIOLA KONSERNI

TASEEN LIITTEET 31.12.2003

10.1. Oman pääoman muutokset	1.1.2003	Lisäykset	Vähennykset	31.12.2003
Pohjarahasto	6 875 407,12	0,00	0,00	6 875 407,12
Takuupääoma	1 765 973,23	0,00	0,00	1 765 973,23
Arvonkorotusrahasto	1 406 101,21	0,00	0,00	1 406 101,21
Varmuusrahasto	252 149 021,23	14 000 000,00	0,00	266 149 021,23
Vararahasto, vapaa	16 818,79	0,00	0,00	16 818,79
Käyttörahasto	158 602,68	132 230,89	-101 736,00	189 097,57
Vapaaehtoisista varauksista ja poistoerosta omaan pääomaan siirretty osuus	6 337 441,67	0,00	-748 911,72	5 588 529,95
Konsernin edellisten tilikausien voitto/tappio	-8 200 182,61	0,00	-3 001 694,02	-11 201 876,63
Konsernin tilikauden voitto/tappio	9 683 300,15	48 735 739,92	-9 683 300,15	48 735 739,92
Tilikauden voittoon sisältyvä osuus poistoeron ja vapaaehtoisten varausten muutoksesta	1 447 236,76	748 906,41	-1 447 236,76	748 906,41
	<u>11 130 536,91</u>	<u>49 484 646,33</u>	<u>-11 130 536,91</u>	<u>49 484 646,33</u>
Oman pääoman muutokset yhteensä	<u>271 639 720,23</u>	<u>63 616 877,22</u>	<u>-14 982 878,65</u>	<u>320 273 718,80</u>

10.2. Arvonkorotusrahaston erittely

Arvonkorotusrahasto 1.1.	1 406 101,21
Lisäykset	0,00
Arvonkorotusten peruutukset	0,00
Arvonkorotusrahasto 31.12.	<u>1 406 101,21</u>
Josta käyttöomaisuuteen liittyvää	1 406 101,21

10.3. Laskelma voitonjakokelpoisista varoista

Tilikauden voitto/tappio	49 484 646,33
+ Muu vapaa oma pääoma tasanimikkeittäin	
Varmuusrahasto	266 149 021,23
Vararahasto	16 818,79
Käyttörahasto	189 097,57
Muut vapaat rahastot	0,00
Vapaaehtoisista varauksista ja poistoerosta omaan pääomaan siirretty osuus	5 588 529,95
Muu vapaa pääoma yhteensä	<u>271 943 467,54</u>
- Taseen osoittama tappio	-11 201 876,63
- Yhtiöjärjestyksen mukaan vararahastoon siirrettävä tai muutoin jakamatta jätettävä määrä	
- Muut jakokelvottomat erät	
- Määrä, joka konserniin kuuluvien yhteisöjen tilinpäätössiirroista on konsernitilinpäätöksessä merkitty omaan pääomaan	-5 588 529,95
Voitonjakokelpoiset varat yhteensä	<u><u>304 637 707,29</u></u>

KESKINÄINEN VAKUUTUSYHTIÖ TAPIOLA KONSERNI

TASEEN LIITTEET 31.12.2003

11. Tilinpäätössiirtojen kertymä ja konsernireservin muutokset

	2003	2002
Poistoero		
Kertynyt poistoero 1.1.	7 283 918,90	9 678 377,05
Lisäykset	5 016 083,97	4 322 968,14
Vähennykset	-6 526 680,09	-6 717 426,29
Kertynyt poistoero 31.12.	<u>5 773 322,78</u>	<u>7 283 918,90</u>
Vapaaehtoiset varaukset		
Luottotappiovaraus 1.1.	1 874 725,98	1 620 154,30
Lisäykset	356 108,14	254 571,68
Vähennykset	0,00	0,00
Luottotappiovaraus 31.12.	<u>2 230 834,12</u>	<u>1 874 725,98</u>
Asuintalovaraus 1.1.	10 932,22	10 932,22
Lisäykset	0,00	0,00
Vähennykset	0,00	0,00
Asuintalovaraus 31.12.	<u>10 932,22</u>	<u>10 932,22</u>
Vapaaehtoiset varaukset yhteensä	<u>2 241 766,34</u>	<u>1 885 658,20</u>
Tilinpäätössiirtojen kertymä yhteensä	<u>8 015 089,12</u>	<u>9 169 577,10</u>
Jaettu		
Omaan pääomaan	-5 588 529,95	-6 337 441,67
Vähemmistöosuuteen	-102 183,32	-172 958,07
Laskennalliseen verovelkaan	-2 324 375,85	-2 659 177,36
	0,00	0,00
Verokanta	29 %	29 %
Konsernireservi		
Konsernireservi 1.1.	0,00	0,00
Lisäykset	4 600,00	49 000,00
Vähennykset	-4 600,00	-49 000,00
Konsernireservi 31.12.	<u>0,00</u>	<u>0,00</u>

KESKINÄINEN VAKUUTUSYHTIÖ TAPIOLA KONSERNI

TASEEN LIITTEET 31.12.2003

12. Korvausvastuu

	2003	2002
Korvausvastuusta vähennetyt riidattomat regressisaamiset		
Lakisääteinen tapaturma	1 774 442,00	2 437 235,00

13. Velat, jotka erääntyvät maksettavaksi viiden vuoden tai sitä pitemmän ajan kuluttua

	2003	2002
Lainat rahoituslaitoksilta	9 875 309,95	7 971 766,45
Eläkelainat	90 042,60	96 820,08
	<u>9 965 352,55</u>	<u>8 068 586,53</u>

14. Laskennalliset verovelat

	2003	2002
Verotettavan tulon ja kirjanpidon tuloksen jaksotuserojen ja muiden väliaikaisten erojen perusteella laskettu verovelka	1 021 294,81	1 043 166,56
Arvostuseroista laskettu verovelka, jonka toteutumista pidetään todennäköisenä kolmen (3) seuraavan vuoden aikana	19 807 000,00	21 489 000,00
	<u>20 828 294,81</u>	<u>22 532 166,56</u>

KESKINÄINEN VAKUUTUSYHTIÖ TAPIOLA KONSERNI

TASEEN LIITTEET 31.12.2003

15. Saamiset ja velat

15.1 Saamisten erittely

Saamiset omistusyhteisyrittäjiltä

Muut saamiset

	2003	2002
	150 980,25	7 159,73
	<u>150 980,25</u>	<u>7 159,73</u>
	<u><u>150 980,25</u></u>	<u><u>7 159,73</u></u>

15.2. Velkojen erittely

Velat omistusyhteisyrittäjille

Muut velat

	2003	2002
	6 593,05	50 705,03
	<u>6 593,05</u>	<u>50 705,03</u>
	<u><u>6 593,05</u></u>	<u><u>50 705,03</u></u>

KESKINÄINEN VAKUUTUSYHTIÖ TAPIOLA KONSERNI

TASEEN LIITTEET 31.12.2003

16. Vakuuksia ja vastuusitoumuksia koskevat liitetiedot

	2003		2002	
16.1. Vakuudet	Vakuudet/pantit/ takaukset yms sitoumukset	Velan määrä	Vakuudet/pantit/ takaukset yms sitoumukset	Velan määrä
Omien velkojen vakuudeksi				
Kiinteistökiinnitykset	14 850 467,00	6 657 796,42	14 208 892,00	4 848 659,83
Pantit, johdannaissopimusten vakuudeksi	0,00	0,00	2 811 152,00	0,00
Takaukset, jälleenvakuutusliike	209 281,11	70 613,62	250 138,52	89 956,60
	<u>15 059 748,11</u>	<u>6 728 410,04</u>	<u>17 270 182,52</u>	<u>4 938 616,43</u>
Muiden yritysten velkojen vakuudeksi				
Kiinteistökiinnitykset	0,00		1 177 313,00	

16.2. Taseeseen sisällyttömät vastuusitoumukset ja vastuut

Johdannaissopimukset	2003	2002
Korkojohdannaiset		
<i>Termini- ja futuurisopimukset, suljetut</i>		
Kohde-etuus	0,00	2 800 000,00
Käypä arvo	0,00	0,00
<i>Optiosopimukset, avoimet</i>		
Kohde-etuus	60 000 000,00	0,00
Käypä arvo	234 000,00	0,00
Valuuttajohdannaiset		
<i>Termini- ja futuurisopimukset, avoimet</i>		
Kohde-etuus	96 734 323,21	0,00
Käypä arvo	3 704 725,32	0,00
Osakejohdannaiset		
<i>Termini- ja futuurisopimukset, avoimet</i>		
Kohde-etuus	0,00	2 811 152,00
Käypä arvo	0,00	308 705,38
Arvonlisäverovastuut		
<i>Arvonlisäverotuksen ryhmäkisteröintiin liittyen</i>		Ryhmällä on verosaatavaa arvonlisäverotukseen liittyen
<i>Arvonlisäverolain 33§:n mukainen vähennysten palautusvelvollisuus</i>	68 040,00	60 242,00
Muut vastuusitoumukset		
Ostositoumukset	0,00	0,00
Merkintäsitoumukset	22 858 396,17	20 189 264,87

KESKINÄINEN VAKUUTUSYHTIÖ TAPIOLA KONSERNI

TASEEN LIITTEET 31.12.2003

17. Lähipiirilainat

Rahalainat vakuutusyhtiön tai vakuutusyhtiön konserniin kuuluvan yhteisön taikka vakuutusyhtiössä määräysvaltaa käyttävän yhteisön tai säätiön tai tällaisen yhteisön tai säätiön määräysvallassa olevan yhteisön tai säätiön toimitusjohtajalle, hallituksen tai hallintoneuvoston jäsenelle tai tilintarkastajalle

Rahalainat yhteensä 267.962,62 euroa.

Korkosidonnaisuudet: Peruskorko

Laina-ajat: 5 - 15 vuotta

Vakuudet: Kiinteistökiinnitys tai asunto-osakepantti

Rahalainat sille, jolla takuusuuden omistuksen nojalla voi olla vähintään 10 prosenttia vakuutusyhtiön takuusuuksista tai takuusuuksien tuottamasta äänimäärästä taikka vastaava omistus tai äänivalta vakuutusyhtiön kanssa samaan konserniin kuuluvassa yhteisössä

Lainan saaja	Keskinäinen Henkivakuutusyhtiö Tapiola
Lainan määrä	22.000.000,00
Viimeinen takaisinmaksupvm	31.12.2013
Korko %	5,20
Vakuus	ei vakuutta

TILINPÄÄTÖKSEN LAATIMISPERIAATTEET

Keskinäinen Vakuutusyhtiö Tapiolan tilinpäätös on laadittu kirjanpito-, osakeyhtiö- ja vakuutusyhtiölakien sekä vakuutusyhtiöitä valvovien viranomaisten päätöksiä, määräyksiä ja ohjeita noudattaen.

Aineettomien hyödykkeiden arvostus ja jaksotus

Muut pitkävaikutteiset menot

Muina pitkävaikutteisina menoina on aktivoitu huoneistojen perusparannusmenot sekä atk-järjestelmien suunnittelumenot. Ne esitetään taseessa suunnitelman mukaisilla poistoilla vähennetyn hankintamenon määräisinä.

Sijoitusten arvostus ja jaksotus

Kiinteistöt ja kiinteistöosakkeet sekä osakkeet ja osuudet

Rakennukset ja rakennelmat esitetään taseessa suunnitelman mukaisilla poistoilla vähennetyn hankintamenon määräisinä tai ne on kirjattu sitä alempaan käypään arvoon.

Kiinteistöosakkeet sekä osakkeet ja osuudet esitetään taseessa hankintamenon määräisinä tai ne on kirjattu sitä alempaan käypään arvoon.

Kiinteistöjen ja kiinteistöosakkeiden arvoihin on voitu tehdä arvonkorotus, mikäli niiden arvo on tilikauden päättyessä ollut pysyvästi alkuperäistä hankintamenoa olennaisesti suurempi. Sijoitusomaisuudeksi katsottavan kiinteistön tai kiinteistöosakkeen arvonkorotuksen vastaerä on tuloutettu tuloslaskelmassa vuodesta 1978 lähtien, ja sitä aikaisemmin tehdyt arvonkorotukset on kirjattu sidottuun omaan pääomaan arvonkorotusrahastoon. Käyttöomaisuudeksi katsottavan sijoituksen vastaerä on kirjattu sidottuun omaan pääomaan arvonkorotusrahastoon.

Sijoituksista aikaisemmin tehdyt arvonalennukset palautetaan käyvän arvon noustessa (tulosvaikutteisesti) enintään alkuperäiseen hankintamenoon saakka.

Osakkeet ja osuudet

Osakkeet ja osuudet esitetään taseessa hankintamenon määräisenä tai sitä alemman käyvän arvon määräisenä. Hankintameno lasketaan keskihintaa käyttäen. Osakkeisiin aiempina vuosina tehdyt arvonalennukset on palautettu osakkeiden arvoon siltä osin kuin käypä arvo ylittää kirjanpitoarvon.

Lainaksi annetut arvopaperit sisältyvät taseeseen. Tiedot lainaksi luovutetuista arvopapereista esitetään taseen liitetiedoissa.

Rahoitusmarkkinavälineet

Rahoitusmarkkinavälineitä ovat joukkovelkakirjalainat ja muut rahamarkkinainstrumentit. Rahoitusmarkkinavälineet esitetään taseessa hankintamenon määräisinä. Rahoitusmarkkinavälineiden nimellisarvon ja hankintahinnan erotus on jaksotettu korkotuotoiksi tai niiden vähennyksiksi rahoitusmarkkinavälineen juoksuajana. Vastaerä on kirjattu rahoitusmarkkinavälineen hankintamenon lisäykseksi tai vähennykseksi. Korkotason vaihtelusta tai muista syistä aiheutuneet arvonalennukset on kirjattu. Samoin on kirjattu arvonalennuksen palautukset, mikäli rahoitusmarkkinavälineen käypä arvo on myöhemmin noussut yli alennetun hankintamenon enintään alkuperäiseen hankintamenoon saakka.

Jäljellä oleva hankintameno lasketaan keskihintaa käyttäen.

Lainasaamiset, talletukset ja jälleenvakuutustalletesaamiset

Lainasaamiset, talletukset ja jälleenvakuutustalletesaamiset esitetään taseessa nimellisarvon tai tätä pysyvästi alemman todennäköisen arvon määräisenä.

Johdannaissopimukset

Johdannaissopimuksia käytetään pääasiassa sijoitussalkkujen suojaukseen.

Suojaamistarkoituksessa tehdyn johdannaissopimuksen käyvän arvon ja sitä alemman kirjanpitoarvon erotus kirjataan tuotoksi suojattavasta tase-erästä kuluksi kirjattuun määrään asti. Suojaavan johdannaisten negatiivinen arvo on jätetty kuluksi kirjaamatta siltä osin kuin suojattavan kohteen arvonnousu kattaa sen. Jos suojattavasta tase-erästä ei tuloslaskelmaan kirjata arvonnoususta, ei suojaavasta sopimuksesta kirjata arvostustuottoa tai -kuluja. Se osa suojaavan johdannaisten negatiivisesta arvonnoususta, joka ylittää suojattavan kohteen arvonnousun, kirjataan kuluksi.

Suojaamistarkoituksessa tehdyn johdannaissopimuksen arvostustulos huomioidaan täysimääräisenä kohde-etuuden arvostuksessa.

Ei-suojaavan johdannaissopimuksen käyvän arvon ja sitä korkeamman kirjanpitoarvon negatiivinen erotus kirjataan kuluksi. Realisoitumattomia tuottoja ei kirjata. Toimintapääomasta vähennetään ei-suojaavien johdannaissopimusten enimmäistappio, jonka määrittäminen tapahtuu noudattaen Vakuutusvalvontaviraston soveltamaa laskentatapaa.

Saamisten arvostus*Vakuutusmaksusaamiset*

Vakuutusmaksusaamiset esitetään taseessa enintään todennäköisen arvon määräisenä. Vakuutusmaksusaamisten nimellisarvosta on vähennetty kokemusperäinen raukeaminen, jolloin saadaan niiden todennäköinen arvo. Saaminen, josta ei todennäköisesti saada maksusuoritusta sen sijaan kirjataan luottotappioksi.

Ulkomaanrahamääräiset erät

Ulkomaanrahan määräiset saamiset ja velat on muutettu Suomen rahaksi Euroopan Keskuspankin tilinpäätöspäivänä julkaisemaan kurssiin. Muiden sijoitusten osalta on käytetty hankinta-ajankohdan kurssia tai sitä alemmaa tilinpäätöspäivän kurssia.

Valuuttakurssierot on kohdistettu kyseisten tulojen ja menojen oikaisueriksi. Rahojen ja pankkisaamisten sekä talletusten valuuttakurssierot samoin kuin erät, joita ei ole voitu kohdistaa suoraan tulon tai menon oikaisuksi, on kirjattu sijoitustoiminnan valuuttakurssivoitoksi tai -tappioksi.

Poistot

Rakennusten ja niiden ainesosien, kaluston, aineettomien oikeuksien ja pitkävaikutteisten menojen hankintameno on aktivoitu ja se kirjataan vaikutusaikanaan suunnitelman mukaan poistoina kuluksi.

Arvioidut poistoajat ovat hyödykeryhmäkohtaisesti keskimäärin seuraavat:

Aineettomat hyödykkeet		
Huoneistojen peruskorjaukset		10 v
Atk-järjestelmien suunnittelukustannukset		5 v
Kiinteistöt		
Asuin-, toimisto- ja hotellirakennukset		40-50 v
Tavaratalo-, myymälä rakennukset		30-40 v
Teollisuus-, varasto ym. rakennukset		20-30 v
Rakennusten ainesosat 25 %:n menojäännöspoisto		
Kalusto		
Konttorikoneet, -kalusto yms. 25 %:n menojäännöspoisto		

Rakennusten olennaisten perusparannusten vaikutus pitoaikaan arvioidaan erikseen.

Tuloutettujen arvonorotusten osalta on tehty poistot kyseisen erän pitoajan mukaan.

Kirjanpidossa tehtyjen kokonaispoistojen ja suunnitelman mukaisten poistojen kertynyt erotus merkitään taseen vastattaviin erään "Varaukset, kertynyt poistoero" ja tilikauden aikainen poistoeron lisäys tai vähennys esitetään tuloslaskelmassa erikseen.

Varaukset

Kertynyt poistoero

Ks. kohta "Poistot"

Vapaaehtoiset varaukset

Kirjanpito- ja verolainsäädännön perusteella on tehty tulosvaikutteisia varauksia.

Luottotappiovaraus

Luottotappiovaraus ei saa ylittää 1 prosenttia vakuutusyhtiön muiden saamisten kuin vakuutusmaksusaamisten määrästä.

Välittömät verot

Tuloslaskelmassa välittömät verot on esitetty suoriteperusteisesti.

Laskennalliset verovelat/-saamiset

Verotettavan tulon ja kirjanpidon tuloksen välisiin jaksotuseroihin ja muihin väliaikaisiin eroihin liittyvät laskennalliset verovelat/-saamiset esitetään tilinpäätöksen liitetiedoissa. Liitetiedoissa esitetään arvostuseroista laskettu laskennallinen verovelka, jonka toteutumista pidetään todennäköisenä seuraavan kolmen vuoden aikana.

Muut velat

Muut velat kuin vakuutustekninen vastuuelka merkitään taseeseen nimellisarvoon.

Sijoitusten käypien arvojen määrittäminen

Kiinteistösijoitukset

Kiinteistöjen ja kiinteistöosakkeiden arvoina käytetään niiden markkinaperusteisia käypiä arvoja. Liike- ja toimistokohteiden käyvät arvot määritetään yleisen arviointitavan mukaisesti pääsääntöisesti

tuottoarvomenetelmällä, tai kauppa-arvomenetelmällä, mikäli vertailuaineisto on edustava. Asuntokohteiden käyvät arvot määritetään kauppa-arvomenetelmällä. Erikoiskohteiden arvot määritetään kohteeseen parhaiten soveltuvalla arviointimenetelmällä. Arvonmäärityksen tekee vakuutusvalvontaviraston edellyttämällä tavalla joko kiinteistöyksikön asiantuntijat tai ulkopuolinen arvioitsija.

Osakesijoitukset ja rahoitusmarkkinavälineet

Noteerattujen arvopapereiden sekä sellaisten arvopapereiden, joille on olemassa markkinat, käypänä arvona on käytetty vuoden viimeisintä kaupantekokurssia tai sen puuttuessa ostokurssia. Muiden sijoitusten osalta on käypänä arvona käytetty todennäköistä luovutushintaa, kirjanpitoarvoa tai substanssiin pohjautuvaa arvoa. Pääomarahastojen käypänä arvona on käytetty hankintamenoa tai hallinnointiyhtiön ilmoittamaa arviota rahaston käyvästä arvosta, mikäli se on alempi.

Lainasaamiset, talletukset ja jälleenvakuutustalletesaamiset

Lainasaamisten, talletusten ja jälleenvakuutustalletesaamisten käypänä arvona on käytetty nimellisarvoa ottaen huomioon mahdollinen luottotappiovaaran edellyttämä nimellisarvon alentaminen todennäköiseen arvoon.

Selostus henkilökunnan eläketurvasta ja eläkemenojen jaksottamisesta

Henkilöstön lakisääteinen eläketurva on järjestetty TEL -perusvakuutuksella Keskinäisessä Eläkevakuutusyhtiössä Tapiolassa ja lisäeläketurva pääosin TEL:n mukaisena lisäeläkevakuutuksena Keskinäisessä Eläkevakuutusyhtiössä Tapiolassa ja pieneltä osin Yritysten Henkivakuutus Oy Tapiolassa.

Eläkevakuutusmaksut on kirjattu kuluksi suoriteperusteisesti.

Selostus vastuvelan vähennyseristä ja korvausvastuun laskennassa käytetystä korkoutuksesta

Vakuutusmaksuvastuu

Vakuutusmaksuvastuu sisältää tilivuonna ja aikaisempina vuosina kertyneestä vakuutusmaksutulosta sen osan, jota vastaava riski kohdistuu tilivuoden jälkeiseen aikaan. Vakuutusmaksuvastuun määrä lasketaan tilastollisin menetelmin. Vakuutusmaksuvastuusta ei ole vähennetty vakuutusten aktivoituja hankintamenoja eikä vakuutusmaksuvastuuseen sisälly siirtovastuun täydennyseriä.

Korvausvastuu

Korvausvastuu sisältää tilivuoden jälkeen yhtiön suoritettavaksi tulevat korvausmäärät, jotka aiheutuvat tilivuonna tai aikaisemmin sattuneista vahingoista ja muista vakuutustapahtumista. Korvausvastuuseen sisältyy tasoitusmäärä. Tasoitusmäärä on runsasvahinkoisten vuosien varalle laskettu puskuri, jolla pyritään varmistamaan vastuvelan riittävyys myös silloin, kun vastuuelkaan oleellisesti vaikuttavat tekijät heilahtelevat epäsuotuisasti. Vakuutusvalvontaviranomainen vahvistaa tasoitusmäärälle laskentasäännöt yhtiökohtaisesti.

Vuonna 2003 korvausvastuusta on vähennetty tapaturmavakuutuksen riidattomia regressisaamisia 1 774 442 euroa ja vuonna 2002 vähennettiin 2 437 235 euroa.

Korkoutusta sovelletaan ainoastaan eläkeluotoisten korvausten korvausvastuun laskennassa, jolloin on käytetty 3,0 prosentin laskuperustekorkoa.

Konsernitilinpäätös

Vakuutusyhtiölain mukaan konsernitilinpäätökseen yhdistellään sellaiset osakeyhtiöt ja muut niihin rinnastettavat yhtiöt, joiden äänivallasta emoyhtiö omistaa suoraan tai välillisesti yli puolet. Konserniin kuuluvat yhtiöt ja konsernirakenne on kerrottu toimintakertomuksessa.

Keskinäinen Vakuutusyhtiö Tapiolan konserniin on tullut 20.11.2002 luottolaitos, Tapiola Pankki Oy. Konsernituloslaskelma ja -tase laaditaan vakuutusyhtiökaavaa noudattaen. Rahoitus- ja vakuutusryhmittymän konsernituloslaskelma -tasekaavan soveltaminen ei ole tarpeen, sillä

toimialan osuus ryhmittymään kuuluvista kaikista rahoitus- ja vakuutusalan yrityksistä on vähemmän kuin kymmenesosa.

Konsernitilinpäätös on laadittu emoyhtiön ja tytäryhtiöiden tuloslaskelmien, taseiden ja liitetietojen yhdistelminä, joista on eliminoitu yhtiöiden väliset saamiset ja velat, tuotot ja kulut, voitonjako, konsernin sisäiset myyntivoitot/-tappiot sekä keskinäinen omistus. Konsernin sisäinen osakeomistus on eliminoitu hankintamenomenetelmää käyttäen. Vähemmistön osuus omasta pääomasta ja tuloksesta esitetään erikseen tuloslaskelmassa ja taseessa. Tilikauden aikana hankitut tytäryhtiöt yhdistellään hankintahetkestä lähtien ja myydyt tytäryhtiöt luovutushetkeen saakka.

Osakkuusyrietykset eli yritykset, joiden äänivallasta konserni omistaa 20 - 50% on yhdistelty konsernitilinpäätökseen pääomaosuusmenetelmällä lukuun ottamatta Keskinäistä Vakuutusyhtiötä Turvaa, koska se on keskinäinen yhtiö. Ei keskinäiset kiinteistöosakkuusyhteisöt on yhdistelty konsernitilinpäätökseen osakkuusyhteisöinä.

Vapaaehtoisten varausten ja poistoeron muutos on jaettu laskennallisen verovelan muutokseen ja tulokseen. Vastaavat tase-erät on jaettu laskennalliseen verovelkaan ja omaan pääomaan vähemmistöosuus huomioiden. Omaan pääomaan siirretty osuus ei ole vakuutusyhtiölain mukaan jakokelpoista omaa pääomaa.

Tytäryhtiöosakkeiden arvonkorotukset on asunto- ja kiinteistöyhtiöiden osalta kohdistettu konsernissa tytäryhtiöiden kiinteistöjen arvonkorotuksiksi.

Eliminoinnin yhteydessä muodostunut konserniaktiiva on pääsääntöisesti kohdistettu tytäryhtiön ao. omaisuuserille, erien käypä arvo huomioon ottaen, ja konserniaktiiva poistetaan suunnitelman mukaan kuten vastaava erä. Kohdistamaton konserniliikearvo esitetään taseen vastaavissa aineettomissa hyödykkeissä omana eränään ja se poistetaan suunnitelman mukaan viidessä vuodessa. Konsernireservi esitetään taseen vastattavissa omana eränään ja se tuloutetaan enimmillään viidessä vuodessa.

Konsernin sisäistä ensivakuutusliikettä ei ole eliminoitu. Keskinäisen Vakuutusyhtiön Tapiolan konsernitilinpäätöksessä konsernin sisäinen jälleenvakuutus, tasoitusmäärää lukuun ottamatta, sen sijaan on eliminoitu.